

BAKKALCHO

3^{ki} Diri Kiirro 52 Bocaasa /Hidar 6, 2016 M.D

Hamuse

Waaga 10.00 birra

(Foto:- Iyyoob Teferi)

“Baaru wolqa tantannummo yannara hasattonke Baaru furcho ikkitinota huwata hasiissanno”

Xaphoomu ministirchi Abiy Ahimed (Dr).

Amsaalu Felleqe

Addis Ababa:- Itophiyu Baaru furcho afi'rate hajo doorshu nookkita ikkasenni Baaru wolqa tantannummo yannara hasattonke Baaru furcho ikkitinota huwata hasiissanno yiino; Xaphoomu ministirchi Abiy Ahimed (Dr).

Xaphoomu ministirchi Abiy Ahimed (Dr) 6ki Dagate riqiwamaano amaale mini 3ki diri loosu yanna 4ki uurrinshu songora leelle amaalete mini miillanni ka'ino xa'mubbara xawishshanna dawaro qoli yannara xawisino garinni; techo sajjuu diri albaanni Itophiyu

Qoola... 7

ሲዳሞ ባንክ
Sidama Bank
Together we can!

Sidaamu Baanke G.M yanna iilitino tekinolojete deerrinni Koor Baankinge tekinoloje loosu aana hosiisatenni owaatamaano woyyaabbino hayyonni owaate qixxaabbino. Ikkinohura, ki'ne maa agadhitiimaniya! Qooxeessi' nera afantanno Sidaamu Baanke sinnara hadhine Sidaamu Baanke Gutamme!! Baanke uytanno addi suuqote shallago;

- Furra Meentu Addi Suuqo
- Wollamma Wedellu Addi Suuqo
- Onso, Qaaqqullu Addi Suuqo

Teessonke

+251 11 46 29609
+251 9441 19303

Postu Saaxne Kiirro-565
E-meele-Info@sidamabanksc.com
Feesi-Buule= www.Sidamabanksc.com
Bilchattate Doorshi Sidaamu Baanke G.M

SIDAAMU BAANKE Mitteenni Dandineemmo!
Sidama Bank S.C.

Rosu isilanchimma seeda yanna adhine soorro abbinanni ikkinninna, mitte soodo dagganno soorro dikkitino

Abrahaam Saamuel

Seeda yannara rosu aana kalaqantino hiiqqamme sissate haammata haaronshu loosu loonsanni hee'noonnita IFDR xaphoomu Ministerichi Abiy Ahimed (Dr) xawisi.

Xaphoomu Ministerichi Abiy Ahimed (Dr), 6ki Dagate Riqiwamaano Amaale Mininni 3ki diri loosu yanna,4ki uurrinshu songo aana miillatewiinni ka'ino xa'mora dawaranni; yiinonte gede, rosu hiiqqamme seeda yannate; konne ontu diri giddo kalaqantina calla dikkitino; konnira kalaqantino

Qoola... 7

Baanke Sanaddate buuxonna maareekko owaante ledo gutunni loosate sumiimme malaatissu

Amsaalu Felleqe

Addis Ababa:- Sidaamu Baanke Federaalete Sanaddate buuxonna maareekko owaante ledo gutunni loosate dandiisiissanno sumimme malaatissu.

Federaalete Sanaddate buuxonna maareekkote owaante qaru dayrekterichi kalaa Daagato Kumbe tenne yannara xawisanni; uurrinsha Sanadda (tajubba)

Qoola... 2

“Boowe qoqqowoho keeshshitanno yanna giddo 150 Miliyoone birra e”o gamba assate hendoonni”

-Kifile Hammeesso S/qo/Ab/Ko/Da/ beeqqo qineesso borro mini sooreessa

Qoola 7

“Yanna, jirote bikka saadate kotte batinyinni calla bikkinanniwiinni sa'ino”

-Kalaa Bayyana Baraasa
Si/Qo/La/Pirezidaantichanna Rosu biiro sooreessa

Addisu Adoola

Yayye:- Sidaamu Dagoomu Qoqqowi Mootimma Saadate Jiro Latishshi Biiro 2016 M.D saadate sircho woyyeesate

millimillo bare faajje assitu.

Sidaamu Dagoomu Qoqqowi Mootimma Saadate Jiro Latishshi Biiro 2016 M.D Saadate sircho woyyeesate millimillo bare

Qoola... 7

“Gibrinnu handaarinni maareekkaminoha jawaachishanno guma kaajjinshe sufa noonke”

Qoola 5

-Xaphoomu ministirchi Abiy Ahimed (Dr)

Kinsoonnikki gola Kise Doolaare abbanno bilchaata

Qoola 8

Bakalcho

Odo

“Owaatamaanotenna owaataanote mereero suwashsho kikkisama heedhannokki gede assatenni moora ajishate loonseemmo”

-Xaphoomu ministirchi Abiy Ahimed (D/r)

Abbebech Maatewoos

Addis Ababa:- Owaatamaanotenna awaataanote mereero suwashsho kikkisama heedhannokki gede assatenni moora ajishate loonsannita xaphoomu ministirchi xawisi.

Xaphoomu ministirchi Abiy Ahimed (D/r); dagate riqiwamaano amaale mine afamatenni miillatewiinni shiqqinosi xa'mubbara xawishshanna dawaro uyino.

Mooru uurrinsha diigannotanna gobbate lopho ciiggishannota xawisannohu xaphoomu ministirchi; Itophiya labbino buxicho gobbara mooru hala'lanno woyte baxxinoonnino daga owaanteemmo yino

manni mooranno woyte gobbate lopho buuxa qarrissannota ikkase coyi'rino.

Xaphoomu ministirchi Abiy Ahimed (D/r); mooru uurrinsha diiganno huqa ikkinota xawise; moora heddannori heddannokki gede assanno Baalaamooti yiino.

Mooru Wo'mu wodaninni coyra, loosa, dagate ledo xaada dandiisannokki kotticha assannoha ikkasi kaysatenni; moora sharrama shota hajo ikkitinokkitano qummeessino.

Mootimmate deerrinnino luphiima qorqorshu loossa harinsanni hee'noonnita xawisino.

Piroojekitubbate aana kaajjado qorqorsha

assinannihura moora ajisha dandiinoonnita xawisinnohu xaphoomu ministirchi Abiy Ahimed (D/r); manaadda mussinnu qarrubba seejjate budu sharro, seeranna amanyoote lossa, siiviil serviisete rifoorme gumulanna mootimmate owaantubba dijitaalate widira soorra hasiissannota coyi'rino.

Haammatu seerunni xa'mantanno gede assinanni hee'noonnita basensanni ka'anni nooha ikkirono; xaano mooru jifo digoooffino yiino.

Xaa geeshsha eo gamba assa lede 190 ale ikkitanno mootimmate owaantubba dijitaalate widira soorantinnota kule; kunino kaajje sufannotaati buuxisinnohu.

Ikkinohurano owaatamaanotenna awaataanote mereero suwashsho kikkisama heedhannokki gede assatenni moora ajishate looso loonsannita xaphoomu ministirchi Abiy Ahimed (D/r) buuxisino.

2016 M.D 23,800 woshshira kittibaate aate mixo amandoonnita xawinsi

Abbebech Maatewoos

Gobbate gede 2030 woshshu dhibba co'o assine hunate amandoonni mixo kaima assatenni qoqqowohono millimmo hananfoonnita Sidaamu qoqqowi saadate jiro latishshi biiro xawissino. Biiro 2016 M.D 23 kumenna 800 woshshira kittibaate aate mixo amaddinnota kulloonni.

Sidaamu qoqqowi Saadate jiro latishshi biiro layinki sooreessinna saadate fayyimmanna e''o handaari sooreessi dokter Miliyoon Yosa Itophiyu piresete uurrinshara xawisino garinni; qoqqowu gede millimmo hananfoonni. Baxxinoonnino hajo la'annonsa bissa ledo qinaambe, miidiyubba horonsi'ne dagoomaha huwanyo kalaqate looso loonsanni hee'noonni yino.

Ledoteno jajjabba Hospitaallaranna Fayyimmate mereershubbara woshshu dhibbi ledo amadante dagganno gawajjonna malaatta huwachishatenna malaattano badate hattono woshshano kattawisiisatenna badate looso mitteenni loonsanni afammeeemmo yinohu dokter Miliyooni; sai diro gobboomu deerrinni qixxeessinoonni bare qoqqowoho Hawaasi quchumira woloottu qoqqowubanni koyisantino wosinna afantinowa harinsoonnitanna qoqqowoho qara qara quchummara lawishshaho; Hawaasa, Yirgaalamete, Alatta wondo, Alatta cuukkote, Daalle, Wondogennetenna labbino quchummara xaphoomunni 13 kumenna 200 woshsha kattawisiisoonnita kayisino. Ledoteno huluullammanni qarqarto bandoonnita lede xawisino.

Tayxeno togoo looso lende loosate qixxaawo assinanni hee'noonnita kule; 2016 M.D 23 kumenna 800 woshshira kittiwaate aate mixo amande loonsanni hee'noonni yiino.

Dagoomu giddo woshshu dhibbi malaatta heedhuo dagoomu fayyimmate inistituute widoonni iillitannonke mashalaqqe kaima assatenni harunso assineemmo yinohu sooreessu; xaa geeshsha togoo ikkito kalaqantinokkita coyi'rino.

Jeefoteno dokter Miliyooni, sokkasinni woshshu dhibbi baalanka iibbado mundeete seele noonsa saadanna manna gawajjanno dhibba ikkasinni; dhibbunni amadammihu gedensaanni xagisi'ne hurate kaayyo ruukkado ikaksenni dagoomu jawa qoropho assanno gede huwachishinno.

Kunino woshshu ledo mitteenni hee'rate rosichi noonke daafira mini giddo lossi'nanni woshsha barru barrunku amalenna ikkito harunsa, gobbara fulte wole woshsha ledo xaadde higgano woyte mitte mittenta ikkitonsa wodanchanna fayyimma agadha hasiissannota duu're xawisino.

Qoqqowoho rosiinsanni maxaaffa rosu minnara tuqinsanni hee'noonnita xawinsi

Qiddist Gezaheny

Addis Ababa:- Rosiinsanni maxaaffa anje gatisate rosu maxaaffa rosu minnara tuqinsanni afantannota Sidaamu qoqqowi rosu biiro egeensiisu.

Sidaamu qoqqowi rosu biiro layinki sooreessi kalaa Miliyoon Yosa Itophiyu Piresete uurrinsha ledo assino hasaawinni xawisanni; qoqqowoho baalunku rosu deerrinni 1.4 Miliyoone ali rosaano rosu basera afantinota kule; rosu maxaaffa anje gatisate 346 Miliyoone ali birra gaamme maxaaffa attamisiisoonnita xawisino.

Haaro rosu amanyoote kaima assatenni 1 Miliyoone 19 kume 813 maxaaffa attamisiinse rosu minnara iillinshoonnita egeensiisino.

Umi dirimi rosu minnara 711 kumenna 14 maxaaffa, layinki dirimi rosu minnara 443 kume 373 maxaaffa tuqisate qixxeessinoonni yinohu kalaa Miliyooni; baajeettete dirinni 592 kume 536 maxaaffa attamisiisate garafo fushshine harinshote aana hee'noonnita huwachishinno.

Kalaa Miliyooni xawishshi garinni; mittetenni shoole kifile geeshsha

noo rosaano nabbawatenna huwatate dandoonna lossate irkishshu maxaaffa shiqishate loosi kaajje sufa noosi. Xaa yannara 518 umi dirimi rosi minna hedote giddo wortinota irkishshu maxaaffa attammanni hee'noonni Rosu amanyooti sa'u dirra giddo haammata mitiimmubba giddo keeshshinota kayise; xaa yannara haaro rosu amanyoote qixxeessine gumula handaaru woyyaambara injoo kalaqannota qummi assino.

Maxaaffate attamo tuqishshinna rosu amanyoote woyyeessate ogeeyyenna dureeyye irko assate widoonni uminsa qeecha fultanno gede woshshatto assino.

Baanke Sanaddate buuxonna maareekko owaante ledo gutunni...

buuxanna; buuxantino sanadda maareekkatenni qansootu qoosso buuxantanno gede assatanno.

Maareekkinanni sanadda roore anga ikkitannoti qoosso wole sayikki bissara sayinsannita ikkitanna; kuri sanadda kaphunni loosiisatenni hasiissannokki doogonni qoossonsa agarsiisi'rate wo'naaltanno bissa qansootu qoosso xiibbanne gede assatanno.

Konne assoote gargarate uurrinshatenni maareekkatanno sanadda horoonsidhannore loosu minna yannitte hayyonni xaadisatenni tekinolojetenni buunxoonni sanadda sooridhann

gede assinannitanno qaru dayrekerichi coyi'rino.

Sidaamu Baanke ledo malaatinsoonni sumimmeno liqooteno ikko wolootta owaantubbara Baanke dagganno sanadda seeru doogonni maareekkantinnore ikkansa buuxate dandiisiisannota qummeessino.

Banke konni albaanni sanadda buuxate hasidhannu yannara ogeeyye basete geeshsha soyaatenni buuxisiisanno harinshonni hafanfartanno yannanna luphiima woxu fulu gatisateno sumimmete qeechi luphiima ikkinota buuxisino.

Kalaa Daagato xawishshi garinni; womaashshu uurrinshuwa kaphu sanaddara reqeecaabbinore ikkansanni balaxxe tajubba afidhannu harinsho nootanna xaa yannarano Federaalete sanaddate buuxonna maareekko owaante 28 Baankuwa ledo gutunni loossanni noota egeensiisino.

Sidaamu Baanke qaru loosu gumulsiisaanchi kalaa Taaddese Haxxiyya isi widoonni; kaphu sanadda gargaratenni Baankete owaante aana illitanno gawajjo gargarate yannitte hayyonni irkisantino loossa qinaambe loosate sumimme noose qeechi luphiimaha yiino.

Baanke uytannoti liqoote, suuqote, woxe eessatenna fushshate wolootta owaantubba roorenkanni riqiwotenni loonsannire ikkansanni; riqiwotenni hajubba gudisiisi'rate assinanni harinshonni halalaancho sanadda ikkansa buuxate konni albaanni adhitanno yanna ajishateno kaa'lannota qummeessino Kalaa Taaddese.

Seerimale ikkitino sanadda seerunnita lawinse shiqishatenna egennamatenni loonsanni mooranna awaawursha gargaratenna qorqorateno uurrinshatenni ledo assinoonni sumimme luphiima qeecha afidhinota lede xawisino.

Guulcho Hedo

Latatenna jiroo'mate keeru balaxanno!

Keeru manchu beettira qara mannoomittetenna dagoomu balchoomaati. Konninni kainohunni hiitti dagano konna balchooma mittu manchi gedeno ikko dagoomu gede agaranna sufisiisate dandiisannohu amma'note, budunna dagoomittete rosiishshi noose.

Ninke ammanaasine daga, ninke keere batinse hasi'neemmo daga, ninkera keeru magani noonke yineemmo daga, ninke baxillunna gatona yaate daafira lowo geeshsha ronsoommo qajelloommo yineemmo daga keeru bai? Mayiraati mimmitinke ledoo sumuu yine baxillunni mitteenni uurrate qarrammoommohu? Mayiraati urde goshooshatenni fula hoongoommohu? ... yitanno hajubba kayise dawaronsara huwata umisenni keerunna ninke mereero noo halaale huwatate kaayyo kalaqanno.

Xaphoomu ministirchi doktor Abiy Ahimedihu oyimbarra amaalete mininni ka'ino xa'mubbara dawaro qolanni; "Ninkera qarrinonkehu keereho; hiitti mootimmaati Itophiyu daga hagiidhite heedhino yitine dhagge la'iniro qarrisanno'ne; duuchanka woyte togooti. Ajono bati'rono; kuri ronsoommo hajubbanni fullo. Hasaawa balaxisiinso; keere balaxisiinso; jawaante balaxisiinso; buximate dhaggenkera agawo worro yitannote ninke hasatto. Kuni kayinni mulla togo dikkanno. Umihunni hedote islanchimmanna hedote ikkadimma hasiisanno" yaanni keeru lophote kaima ikkinotanna keeru booraambe buximate tugannota xawisino.

"Hedo heedhuro mannu mannunni ledoo ikkikkinni hedote ledoo yekkeeramanno. Xa duuchu manni woyyaawino doorsha abbanna dila'nanni. Dayino doorsha guranna qiniiteenni macciishshametenna so'rino laoosshinni tittiranna la'nanni. Tini kayinni Itophiyu daga alba qolte dimassitanno." yaanni duu're xawisino.

Baxxinohunni xa hee'noommo yannara keeru mitte dagaranna kalqete poletiku, dagoomittetenna miinju amanyoote ga'labbisate noosi qeechi garinni keeru hajo kalqoomu hajo ikkitunkunni galte hossino. Keeru aantete illacha ikke sufasi daafira huluullo diheedhanno.

Konninni kainohunni xa hee'noommo yannara keeru daafira huurona gotti assite macciishshishshannorinna raartanno dagano ikkito uurrinshuwa hala'ladunni leeltanni afantanno. Togo ikkirono, xaano babbaxxitino kalqete qarqartora huwantanni keeru hoonginni keeru hajo qara kalqoomu daga illacha ikkite suffino.

Tini kalqoomu amado nooseti keeru hajo ninke gobbarano jawa illacha ikkitunkunni dirra kiirantino. Soorroto yannanni hanaffe so'rino duduwi kalaqinonna kalaqanni afamanno qarrubbanni gobbate babbaxxino qarqartora la'nannihu keeru hoongi gobbanna daga lowo waaga baatisiisnoti qaangannite. Gobbate keerrinna wo'munku handaari lophora fullahaanonna uurrinshuwa qeechansa fultara hasiisanno.

Gurchunni gobbasi daafira ikkikkinni umisinna gaamote horo daafira calla hedannohu, hee'rannohunna jawaatannohu ruukkaddu gamboosshi noowa gobba gobbate keeri hallanyootu horonna halcho bikkinni uwanna keerise ba'anna lophoseno gede'na konni gobbaanni keerise danote aana uwasi digattanno.

Loonseemmohu, jawaanteemmohu, batinse hasi'neemmohu keeru gobbankera hala'lanno gedeti" yaanno IFDR xaphoomu ministirchi doktor Abiy Ahimedihu coyi'rinni.

Eewanni, keeru latishshaho, lophotenna jireenyaho safote. Keeru hoongi diro baala qussanna miinjise soqaminose gobba Itophiyu jireenyu widoogge gugguuffanno gede keere balaxisa doorshu nookki hajooti. Mootimma godowa hala'lite ka'anno gaance tirate hadhanno doogo irkisa Itophiya lophotenni gufisanno danqara albiidinni hoolate. Ee, Itophiyu buximate danqarinni fultanno doogo mittenna calicho keere seekkine hasi'rate. Keeru duuchunkurira safote!

Xaphoomu ministirchi Abiy Ahimed (Dr), 6ki Dagate riqiwamaano amaale mini 3ki loosu yanna 4ki uurrinshu songora gobboomu Amaalamme lainohunni amaalete mini miillanni ka'ino xa'mora dawaranni:-

Angatenni luxuphite ba'ino kaayyo gaabbissanno

Amaalammete Komishiine Lainohunni Affininte gede woshshammese ki'neraati. Ki'neeti amaalammete komishiine daafira roore coyi'ra dandiitinanniri. Ninke kayinni kaabinete gede muli yanna giddo xawishsha shiqishshinonkenkanni; shiqishshinonke xawishshinni la'noommo coy luphiima jawaantenninna wo'naalshinni loosate wo'naalo assitanni nootaati; yanna adhinonsahuno xintu noosiha, ammanaminoha, batinye beeqqisino looso loosate ikkinota, haammata dagoomu kifile ledoo xaaddanni noota, aantanno yannara woyyino guma la'neemmotax hexxo assino xawishsha shiqishshinonke.

Ki'ne xawishsha diafoommo; ninkera shiqishshinohu dancha xawishsha ikkinota, irkisinsaronna kaa'linsaro woyyino gumi daara dandaannota leellishannoha ikkeeti afaminohu. Baalinke noonke dhukinni irkisa noonke.

Irkinseemmohu uminkera yineeti; mittu mittunku hallanyi umisira yeeti irkisannohu; angatenni luxuphite ba'ino kaayyo gaabbissanno. 1953 M.D kaayyo noonkanni; Mengistu Newayinna Koloneel Werqineh Gebeyyehu wo'naaltino wo'naallo Itophiyu harinsho soorritara dandiitannonkanni; horonsi'nummukkinni gantummo; sa'u.

1966 M.D wole kaayyo daggu; horonsi'ra didandiinoommo. Quchummate woraqata fincinanni, xonammanni keeshshinummo; itammanni keeshshinummo; sa'unke. 1983 M.D wole kaayyo daggu; sa'unke.

Ane huuccattonna amaale kunino sa'annonkekki gedeti. "Inclusive National dialogue/beeqqisaancho dagoomittete amaalamme/ mootimmaate xiiwonni wolaphite fulte, dagate macciishshamme macciishshite batinye hasaawisse Itophiya injaanno coye guma abbitanno gede baalinke kaa'linummoronna tenne kaayyo sayisa hoongemmero danchaho yitanno ammana nooe.

Mittu fullahaanchi korkaataho yite kaayyo huntoto; korkaatu aye woyteno no; kaayyo kayinni aye woyte diafantanno. Korkaatiweelo ikkitino qeelamano dino. Mannu aye woyteno qeelamanno woyte korkaatu noosi. Lawishshaho fonqolo uwiro isi jawaata hoogasi ikkikkinni fonqolu qarra ikkino gede korkaatu noosi; jirotennino gummaa'ma hoogiro baankete liqoo qarraati; poletikuno seyaa hoogisiro mootimmaate qarraati. Korkaatu wo'me no; kaayyo kayinni aye woyte dino.

Afi'noonni kaayyo horonsi'ra lowo horo noose. Kuni "National dialogue"/ Dagoomittete amaalamme/ kaayyo Itophiyahoo ba'a noosekkittanna wole seeda yanna xa'mitannonke hajo ikkitinohura gimbeemmorino, hettisammeemmorino,

sharrammeemmorino baalinke ge'ino buqqeenni tenne kaayyo horonsi'rate wo'naala noonke.

Sa'u 30 dirrara tini komishiine uurrinshuwa gede huuccidhinokki giwaano dino. "Hasaawa assino, amaalammo, yinanni keeshshinoommonkanni. "Maayyena, assino" yinanni woyte sayinseemmokki gede horonsi'nummoro danchaho yitanno hedooti nooehu. Mittu beetti mittu geerchiwa ha're beettokki uue; beettokki baxoommo awuute adheemmona uuy'e yee xa'manno. Annu egennaamo manchootina mull aka'e digiwinosi; maayye qarru dino; mittu fonqoli no. Fonqolo saittoro beetto'ya eemmohe yaannosi.

Fonqolu maati yaanno. Sase waalcho fannanni. Sase kaayyo uyinannihe; sase higge wo'naalate dandiisanno akatano kalanqannihe; sasunku giddonni mittoho yeemmohere assittoro beetto'ya adhatto yaannosi.

Fonqolu mittu mittunku waalchinni bootu fulanno. Bootoho badheenni dode mare bootu farro amadiro beetto adha dandaanno. Sumuumme tenneeti.

Umi waalchi fa'nami; qelpheepu, jawu booti fuli. Beettu la'iti "komne wo'naala didanchate; aantanno kaayyo wo'naaleemmo" yee umita aguri. Sammi yee diagurino korkaatu noosi; jigessaho jawaho yeeti agurinohu.

Layinki waalchi fanamanno woyte lowo geeshsha seedunna buuddaamu booti fuli. "Kunino dishiqishinohu; wirri yiiru haa're tugannoo" yee sayikki booto wo'naaleemmo yee sayisi. Xaano korkaatu noosi. Korkaatuno buudu seedaho; didandeemmosi yaannoho.

Sayikki waalchi fa'namita hedeweelecho shotino booti fuli. "Xa afirummo" yee maranno woyte bootoho farru dinosi. Wo'naala noosi yannara korkaata kulanni sayisinohura beetto adhate didandiino yaate. Xa bacu korkaatinni bacu wo'naalshinni dikkanno.

Ikkinohurano xa noo kaayyo horonsi'ra noonke. "National dialogue"/ dagoomittete amaalamme/ baalinkera horo noose. Dawarantinokki xa'mubba dawarantanno gede; mootimma baalunkuwa adhamoosshu nooseta ikkitanno gede; doorshunni, parlaamunni; mootimmaate gashshooti giddo noonketa mite mite xa'mubba dawarate kaayyo uyitannota ikkasenni horonsi'rate wo'naalsha assinummo danchaho yee ammaneeemmo. Kunino seyaanno gede halcho'ya luphi yitnote.

Bakkalcho

Bocaasa 10,2013 M.D Xintami

Itophiyu Pireesete Uurrinshi Qara

Loosu Gumulsiisaancho

Bilbilu Kiiru - 011-126-42-22

Imeele- epa@press.et

Qara Qixxeessaancho

Yaareed Geetaachew

Teeso

Sinu/quchuma - Yekka

Worada -

Minu Kiiru -

Imeele - yaredoyaredozen2@gmail.com

Bilbilu Kiiru - 011-1-57-25-25

Dikkote Latishshinna Egensiishshu

Imeele - epapromotion@press.et

Bilbilu Kiiru - 011-1264341

Faakise - 011-8111315

Qixxeessaano

Amsaaluu Felleqe

Abrihaam Samuel

Qiddist Gezzaheny

Abbebech Maatewoos

Egensiishsha haa'nanni kiffle

Bilbilu Kiiru - 011-156-98-73

Faakise - 011-1265812

Egensiishsha hirate qineessinanniwa

Bilbilu Kiiru - 011-1-26-43-39

Websayt: www.press.et

Fb/ /Ethiopian Press Agency/

Sidaamu Afoo

Yannate Hajo

“Gibrinnu handaarinni maareekkaminoha jawaachishanno guma kaajjinshe sufa noonke”

-Xaphoomu ministirchi Abiy Ahimed (Dr)

Amsaalu Felleqenna Abrahaam Saamuel

6^{ki} Dagate riqiwamaano amaale mini 3^{ki} loosu yanna 4^{ki} uurrinshu songora amaalete mini miillanni ka'ino xa'mubbara Xaphoomu ministirchi qolino dawaronna uyno xawishshi giddonni:-

Ayirradu Songaaficha, ayirrada amaalete mini miilla, ayirrado pirezidaantite lamente amaale minna loosu diri fanote amuraati aana assitino hasaawinni shiqishshino mootimmate qara qara illachuwa lainohunni ka'ino xa'mubbara dawaro qolate wo'naaleemmo.

Miinju hajubba ledo amadisiisante ka'ino xa'mora dawarino garinni:-

Miinju hajubba ledo amadisiisante ka'ino xa'mubba ha'nura miinji woyyeesso (Home Grown Reform) ajanda qixxeessine loonseemmo yannara gumulate mixi'noommori qara qara hajubba Maakro ikkonoomete akatanke ga'labbisate. Maakro ikkonoomete hiiqqamme no. Maakro ikkonoomete taaltinota ikka hooga (imbalance) no; hakkonne taashsha qara timonkeetinkanni.

Layinkihu, Investmentenna daddalu hayyonke woyyeessate. Ka'u xa'mo Bununnita calla ikkitukkinni xaphooma daddalu amanyoote yannite assa, woyyeessa, laalchimma leda, gibrinnu ragaanni leellino guma duuchunku handaarinni laalchimma lossa wole ha'nura miinji woyyeesso ajandi taqqankeeti.

Sayikkihu, mootimmate dhuka lossate. Uurrinshuwa ijaara, gumulsiisate dhuka bowirsa, siviil serviisennita gumulate dhuka lossa amandoommo taqqa mereerinni kullannireeti.

Haanju latishshi miinja halashshate yaa, Quchumu latishshinni Siminto calla ikkannokki gede haanjanna manchi beettira injiinoha, way noowa, haqqe noo quchuma kalaqate loosate. Gibrinninkeno hattonni hafanfartanno wayinna baatto aana loonso, mannu wolqa loosu ledo xaadinso yitanno hedo giddoseenni amaddinote.

Sa'u onte dirrara hiitenneno kalqete gobbuwara kalaqantu gede mannu loosinonna kalaqamu dano ninke gobbarano kalaqantino. Olu noonkanni, Koroonu noonkanni, kalqennihu daddalu akati soorrana hooddissino xiiwo noonkanni. Tenne duucha ikkitubba giddoonni kayinni duuchu handaari miinja harunsankenni la'ne egenninoonnikki garinni xaphooma laalchimmanke bikki onte dirra giddo erotenni lexxino. Ninke gobba massaga hananfummo yannara Itophiyu GDP 84 biliyoone doolaare meddi yiinoho. Xaa yannara kayinni 164 biliyoone doolaare iillino.

Kuni Itophiyu mootimmani kulloonni taje ikkikkinni IMF (kalqoomu woxu fende) tajeeti kulanni noommohu. Afrikaho ikko kalqetenni Itophiyu lopho olloha ikkase anfoonni halaaleeti. Loosuno leellishannohu koneeti.

Itophiyu giddo noo miinju lopho mitte

(Foto:- Iyyoob Teferi)

miitente maate qarra tirtinoyya? heeshshote oolto, ka'anno keeshshitino qarrubba tirantinoyya? yitinanniha ikkiro; ane ammano garinni anenna ki'ne yanna loosi, Jireenyu gede ninke loosi safo tugatella lawinoo. Kume dirrara hee'rinoha, rumuxxino qarra tonne dirra giddo ditirreemmo. Safolla tungeemmo.

Hakkiinni oosonke woyyeessitanni, yannite assitanni suffanno ikkinnina Itophiyu giddo noo buximanna qarrubba shotu garinni tiranniha ikkoommero mayra qarrammeemmo. Hee'noommo yanna qarrubba, buxima noo deerra garunni huwatanna seeda yanna loossa xa'mannoha ikkasi huwata hasiissanno.

Gibrinnu ragaanni guma la'ate handaarunni hala'lado loossa gumullooni. Sai dirinni gibrinnunni xaphooma lopho 6.3% ikkitino. Baxxinohunni, gidu laalchi 7.1% lophino. Yininte gede 20 miliyoone hektaare baatto loonse wixunni diwatenni 600 miliyoone kuntaala laalcho gamba assa dandiinoommo. Konni dirinni kayinni 22 miliyoone hektaare ale baatto loonseemmo. 800 miliyoone ale kuntaala laalcho gamba assineemmo yine mixi'ne loonsanni hee'noommo. Xa loonsanni hee'noommohu hawadi yanna loosi mixonke gumulleemmoti leellishannoho.

Gorsu loosinni 3 miliyoone hektaare baatto aana arri gorsu Qamade wixate mixi'ne loonsanni hee'noommo. Amadonkenna harinshonke gumulleemmoti leellishanno; halamme gumulate. 22 miliyoone hektaare baatto loonsummo yaa konni albaanni loosantinokkita 2 miliyoone hektaare baatto lendummo yaate. Tinino jawa seyooti. Kuntaalunni calla ikkikkinni baattotennino.

Loosu hoonge aana, heeshshote oolto ga'labbisate, miinju aanano luphiima guma abbannoha ikkasinni gibrinnu handaarinni maareekkisiinsoommoha jawaachishanno guma kaajjinshe sufa noonke. Tenne hedonni handaarunni bobbankeemmo manni loosidhe galtinori ledo halama hasiissannonke.

Loosu hoongenna heeshshote oolto

ga'labbisate ragaannino miinju lophonni ledo amadisiisamannoha ikkasinni guma abbannohura gibrinnu handaarinni hananfoommo jawaachishanno guma kaajjisha noonke. Konne assitanno gede loosidhe galtinorinna handaarunni beeqqineemmo manni baalu halamme loosa noonke.

Industirete ragaanni konni dirinni 6.9% lopho maareekkantinokanni. Baxxinohunni, elektirikete handaari luphiima lopho noosihonkanni. 12% ale lophino. Konistiraakishiinete handaari 7.1% lophino. Laashshate (manufacturing) handaarino hattonni 7% lophino.

Ninkera lowontanni hasiisannonkehu laashshate handaara ikkinohura 'Itophiyu laashshito' yitanno millimilloni baali'ne qaagginanninte gede laashshate dhukanke lainohunni noonke faabrikka baala gamba yite laashshitannohu 47% meddi yaannoho. Xaa yannara kayinni 55% iillino. 8% lexxitino yaate. Kuni xa lexxa noosiha ikkirono gumu gede kayinni hexxo aannoha ikkasi la'a hasiissanno.

Xa noohu laashshate dhukinke hoccu handaarinni xibbuunni 63% iillino. Gogu handaari 58%, tekinoloje 35% iillitino. Kemikaalete Industire laashshate dhuki xaphoomunni 68% iillino. Duumba gattinorino mereerimunni la'niro 55% iillitino.

Wolootta gattinoreno irkinse 65 iillinshummoro ledotenni faabrikka lendummokkinni noonke faabrickanni laalchimma lossa dandiineemmo. Irshu kilaasterenni arronna hawado yine laacho uytanno baatto aana loonse laalchimma lendummonte gede duuchante faabrickanni mite mite qarrubba tiranni laalchimma lendannita leellishanno.

Sai dirira gobbate giddo horoonsi'rate ikkitanno laalchubba 30% iillinooommonkanni; tayxe dirinni 38% iillinooommo. Lawishshaho, diqillote (kasale)

laalcho gobbyidinni eessa agurroommo. Gibrinnu ragaanni Biiru Hayxeno hattonni gobbayidinni eessa agurroommo. Kuri halashshinanni ha'nummoro riqibbanno laalchubba lossinanni ha'nummoro miinjinke aana jawa soorro abba dandaanno.

Owaantete Industire xaphoomunni la'nanni woyte 7.9% lophitino. Baxxinohunni, hodhishshunna komunikeeshine hala'lado lopho noose. 12% meddi yiinoho. Itophiyu diilallote doogono ikkito Telekoome luphiima lopho leellishshino.

Hoteetele handaari 10% ale lophitino. Konni dirinnino roorenkanni lophitannota agarranni. Muli yanna giddo mite mite kalqoomu uurrinshubbano Itophiyu hala'ladunni millissanninna kakka'anni noota qummeessitino.

Gobbate giddo daa'atto (turizime) hala'litanoo afantanno. Konninni, xaphoomunni miinjinke konni dirinni mixonke garinni lophannota hexxo assinanni.

Kuni umikki bocu boci diro ikkasinni gatinore sase bocu boci dirrara luphiimunni loosa agarranniha ikkirono mixonke gumula dandiineemmoti xaa geeshsha la'noommori leellishannonke. Hixamanyine loonsummoro mixonke gumulantannoha lawannoo.

Mootimmate eonna fulo lainohunni kirotenni la'niro xaano hala'lado loossa xa'mannoha ikkirono woyyaambe no. 2011M.D xaphooma eonke 235 biliyooneetinkanni. sai dirira 407 biliyoone eessinoommo. Konni diri mixonke 520 biliyooneeti.

Boode dirra giddo 230 biliyooneenni 520 biliyoone iilla kirotenni la'niro jawate. Itophiyu laashshitanno miinjinni la'niro konni aleenni woyyaawa hasiissanno handaara ikkasi leellishanno. Kirotenni noo lopho ikkirono noohu xaphoomu dhuki ragaanni ledote loossa hasiissanno.

Konni diri umikki bocu boci dirinni eonke 100 biliyoone ale eessinoonni. Sai diri labbanno yannanni ledo heewisiisiro 12% lopho noosi. Tenne lopho woyyeessanna eote ragaanni noonke foonqenna dhuku anje wonshi'ra noonke. Fulo lainohunni 141 biliyoone birraati sa'u agannara fushshinoommohu. Kunino, sai dirinni 20% lopho noosi. Xaano eonkenna fulonke aana ledotenni loosa hasiissannota leellishannoho.

Faynaansete handaarinni Itophiyu giddo 100 ale ikkitannori Faynaansete owaante uytanno uurrinshuwa no. Kiirona lexxitanni hadhino. 31 meddi yitannori daddalu owaante uytanno Baankuwa no. 48 manaadda faynaansete uurrinshuwa no. Baatooshshu owaante uytannori 6 kubbaaniyyubba no. Kaapitaalete uduunni eo ragaanni loossannori 6 kubbaaniyyubba no. Moobaylete waaleete owaante uytannori 7 uurrinshubba no.

Gobboomite (Biheeraawe) baanke lainohunni konni albaanni noo kiironni ikkikkinni hala'lado faynaansete handaarinni loossanno uurrinshuwa qorqorate widira

Yannate Hajo

Qoola 5

lophitanni daggino. Ikkeennano, Biheeraawe baanke lainohunni soorro hasiissanno.

Xaphoomunni faynaansete handaarinke loohanni ha'riro qorqorshu dhukinkeno lexxanni ha'ranno. Sa'u onte dirrara faynaansete handaari diru dirunkunni mereerimunni 20% lexxino. Tenne lopho gashsha kayinni hakkonni bikkinni qorqorate dhuka xa'manno.

Liqoo lainohunni

Sai dirinni 547 biliyoone birri liqoote hosiinsoonni. Tinino luphiima kirooti. Konni giddonni 86% kayinni hallanyu handaarira uynooniho. Konni albaanni roore anga liqoo adhitannoti mootimmaate kubbaanniyyuwaatinkanni. Hatti harinsho gatteenna hallanyu handaari hala'lado liqoo afi'ranno gede assinoonni.

Konni giddonni loosidhe galtinori afidhanno liqoo 15% lophitino. Ikkado ikkano hoogguro. Itophiyu baankuwa baalanti gamba yite boco miliyoone mannira nafa liqiissa didandiitino. Kuri giddonni qarunni liqidhannori shiima kiiri amaddino mannaati.

Jiro gutunnitena gutunni loosa noonsa yaantenni roore rosaminonte gede boodu manni liqidhannoha; boodu liqidhanni minenna kaameella halashshidhanno harinshonna hasatto noohura ninke kayinni konne diassineemmo. Duuchunku halashshate hasi'ranno bikkinni birra afi'ranno gobba dikkitino; Itophiyu. Hallanya agurranna mootimmano loosi'rate hasidhanno bikkinni fayinaanse diafidhanno. Woxu kaapitaale anje noonke. Noonke kaapitaaleenniiti loonseemmohu. Hakkuno ikkeenna kayinni liqoote bikki lophino. Ajinori dino.

Woleno hedite giddo wora hasiissanno hajo konni albaanni 100 miliyoone, 200 miliyoone liqii'ranni keeshshino manni jawa qeelle gede lainoro xaa yannara biliyoonetenni liqii'rirono liqoo dikkadote. Hala'lado loosi noo daafira lowo birra liqii'ra hasi'ranno.

Suuqono hattonni lophitanni no. Sai diro 17.8 biliyoone iillitino. Tayxe dirinni 2.6 Tiriliyoone iillate loonsanni hee'noonni. Mixo toltannota hexxo assinanni. Birrano gamba assinanni hee'noommohura. Birra shotu garinni afi'rate shentoommo. Qorqorate injiitannokki hajubba noo daafira shiima birra amadate akati kalaqamara dandaanno. Xaadino qarri waagu lexxo ragaanni tiro noosihura wole loosu handaarinni qarrisannori hee'riro buunxanni taashshinanni ha'rate wo'naalleemmo.

Sa'u yanna mootimma liqiidhinoha garunni hiikko handaarira hosiissinoro anfoommokkiha woxu asale ninke poletiku asali gede baata noonkehuraati yekkeerammeemmohu.

Sa'u onte dirrara noo hala'lado loosinni xaa yannara Itophiyunni xaphoomu asali 31% meddi yino. Gobbate giddo asale lede gobbaydi asalinke kayinni 14.8% lophino. 20% noowinni 14% woffi assinoommo. Aantanno boode dirrara tini kiiri ajjanni 10% woroonni ikkitannota agarranni. 10% woroonni ikkitanno woyte asalenke shotu garinni gundeemmoha ikkannohuraati.

Gobbaydi woxi soorro lainohunni

Itophiyu giddo gobbaydi woxi soorro qarri kalaqaminokki diri nooha dilawannoe. Ikkado dolaare laashshine diegenninoommo. Tenne yanna gede meeggu pirojektuwa noo

yannara ikkikkinni, hala'lado loosu nookki yannarano ikko layinki kalqete oli soodonni kaayise Itophiyu giddo noohu mittu poletiku qarri nadaajete waagi lexxanna dolaarete anjeeti. Albi Mootichu mootimma milli assinorichi giddo mittu nadaajete waagi lexxooti. Baalante yannara qarru no yaate. Ikkadu garinni laashshine ikkadu garinni hirre diegenninoommo. Gobbara sonkanni uduunninna woxu soorronni 2014 M.D afi'noonni gedee eo dhaggetenni togoota afi'ne diegenninoommo.

Ikkado dikkino yinoommollana, alba noowiinni ajino diyinoommo. Gobbaydi woxu soorro eo la'nummoro owaantetenni 7.2 biliyoone dolaare afi'noommo. Hawaalunni 6.8 biliyoone ikkitanno dolaare afi'noommo. Gobbaydi xaaddote investmentenni 3.4 biliyoone dolaare ikkitannota afi'noommo. Woloottunni qole, liqootenna kaa'lotenni hattono wole bu'anni 3 biliyoone ikkitannota afi'noommo. Xaphi assinoro, 2013 M.D 21.9 biliyoone dolaare afi'noommo; 2014 M.D sai dirira 23.7 biliyoone dolaare afi'noommo.

Lamunku mereero 8.2 xibbuunni ikkitanno lopho no. Hayiseerinni niro nooti lopho 8.2 xibbuunni ikkitanno; gobbaydi woxi soorro gidddora einohu qole tayxe diro 25 biliyoone iillishate loonsanni hee'noommo. Ikkinooyya? Dikkino. Itophiyahu noosehu xaphoomu dhuki hasatto garinni ikkado dikkino. Lopho kayinni dagginota diamaneemmo yaa dihasiisanno.

Gobbaydi woxi soorro:-

Gobbaydi woxi soorro lophitanna qoleno ninketi hasattono hattonni lexxitanni noohura ikkino yaate deerra dimarroonni. Baxxinohunni, gobbara sonkanni laalchi hala'lado looso hasi'ranno yaannooha adha hasiisanno. Ninkehu qarri fushshineemmo fulooti. Nadaajete saiha onte diro nafa fushshineemmo fulu jawu garinni lexxitino. Madaabaruno hattono jawa gede lexxino. Asalu baatooshshino hattonni lexxino. Haammatu korkaatinni qallono umise qarri afidhinote. Xaggano hattonni alba ki'ne kaayissininte gede fulu lexxitino.

Ninkera culka ikkinohu buninke hakkuy garinni lopho hoogino daafira gobbaydi woxi soorro anje kalaqantino. Bunu daddalli ledo amadante ka'ino xa'mora xaphoomunni bunu daddali Itophiyu giddo jawa gede dancha dikkote amuraati aana noo daddalootti. Hattonni bunu gede qamadeno bunu gede culqa, culquno bunu gede, badalano ruuzeno hattonni iilliteemmero danchaho. Woyyaawino yineemmohu dikkote waagu bikki aana qarrameemmkikihi bunaha yaate. Bunu ledo noo qarri daddalu doogo seekkete afi'no wolquwa kalaqqanno qarraati.

Kalqete waagi dirranno yannara liqootenni nafa buna hidhitino daddalaano haammata buna mine kuusate gadadantanno; gobbara disokkanno. Kuni qarri kalaqino. Konnira kayinni biddi assinoonnihi mittu lawishshu gede ikkiro, Geediote buna loosidhe galtinori daga xaaddotenni maabarunni gobbara sokkanno gede assate haaru loosu amanyooti fajjanno. Kuni ikkinohu korkaati, laalcho laashshidhanno daga mereeroho noo daddalaanonni loosidhe daafuroho gattannokki gede irkisateeti. Tenne doogonni hala'lado dikkote doorsha afidhino daga no. Ani umi'ya muli yanna giddo mitte miliyoone dollaare gobbara soyinoha loosire galino mancho xaadoommo. Konni albaanni gobbara soyee egeninokkiha, xa buna

xaaddotenni gobbara soyee hire woxe afi'rino mancho xaade hasaawisoommo.

Kuni loosi hala'la noosi; Geedio lowo gede bunu laalchinni kaayyaataamo qarqaraati. Jawa gede coommanno buna laashshitanno qarqaraati. Dikkote korkaatinni waagiweello ba'annokki gede baalunku sharramme loosa noonke. Bunu eote buenke ikkino daafira, qoleno loosidhe galtino dagano garunni rossinohura kalqete dikko amanyooti gidddono rosamino laalcho ikkasinni shotu garinni ba'annokki gede assa noonke.

Jifo kayinni noota la'a danchate. Lawishshaho, tayxe ruuzete laalchi hawadono ikko arro halashshine loonsoonni. Mitte miliyoone hektaare ikkitannota ruuze loonsoonni. 40-miliyoone ale ikkanno kuntaala agarranni. Sai lamu dirira qarri ikke keeshshinohu ruuze laashsha hoogate; tayxe qolle ruuze laashsha hananfummo woyte qarri ikkinonkehu daahanno uduunne hoogate. Ruuzeno qamadete gede daankanni. Ninkera noonkehu daankanni uduunnichi ruuze laashshinoommo geeshshiha dikkino.

Daga ruuze calla amaddino yaa dandiinanni; rahotenni maashiine abbine daaha hoongi dintanni, dihirranni. Haaro jifooti; woluno qole dikko umise qarri ikkitanno. Dikko qolle tirriro xaano haaru qarri yanna agadhitanno; daannoha tirate. Bunu aana noo qarrano konni garinni tirranni ha'ra hasiissannonke. Illacha tuga hasiissanno; Bunu Itophiyu gobbara badhete miqichooti. Bunu uwiro Itophiyu gobbara soyaanorich baaluwanno; qoropho hasiissanno. Loosunni qarri la'nanni tira hasiissannonke. Konni garinni la''a hasiisannoha lawannoe.

Waagu lexxo lainohunni:-

Itophiyu giddo heeshshote oolto no; Itophiuu giddo heeshshote oolto korkaatinni barru hurbaate saga'late qarrantanno daga no. Konni aana mitte xa'mo diheedhanno; halaaleho. Itophiyu giddo calla ikkikkinni konne ninke hee'noommowiinni xibbe meetirenni daga hudidhanni no. Xeerto ha'ra dihasiisanno; korkaatuno, IMF odoo gede ikkiro, kalqete aana nooti heeshshote oolto sai 40 diri giddo leelte egentinokkite. Saiha 40 diro leellinokkihi waagu lexxo leeltino. Kuni Itophiyu qarri calla dikkino; kalqete deerrinni nooho. Itophiyahu heeshshote oolto luphi yitanno gede assinohu ikkadu garinni laalcho laashsha hoogankeeti; eote dhuki ajate. Sa'uta haammata dirrara 20 diri gido uurrikkinni lophanni dayno mannu eote lophonno ooltote lopho mereero noohu jawa xiiwo kalaqino.

Kuni digaraho yaa didandiineemmo; qaaginanniha ikkiro, niro qara ikkinohu qarrinke loonsammora hasiisannohu mittu heeshshote oolto aanaati yoommo. Kayinni, ooltote yaa mayyaate; waagu lexxonna heeshshote oolto mitto assine la'neemmo; mitto dikkino; kayinni mimmitu ledo xaaddanno.

Waagu lexxo yaa, uduunnu waagi lexxate yaate. Mitte owaante uynanniwa mittu laalchi aana noo waagu lexxooti waagu lexxo yaa. Heeshshote aana rakko kalaqanno mitto coyeeti, xaphoomunni heeshshote oolto abbannoho ikkinnina, oolto heedheennanni heerate qarra hooga dandiinanni; kuni ikkado eo noonsa hallanyootiranna gobbuwara loosanno.

Ninkera qarri ikkinohu, eonke hakkonni

garinni lopho hoogate. Tayxe noohu kayinni, kalqete noo waagu lexxo gea hanaffanni no garinni sufanno yine masaalloonni. Womaashshu uurrinshara kullannihu ge'anno yineeti. Ninkewano ikkiro niro hasaambummo yannara 37 xibbunni; tayxe kayinni Wocawaaro aganira 28 xibbunni dirrino. Togo yaa waagu lexxo dikkino; togo yaa waagu bikka dikkino; kuni waagu lopho bikkaati. Lophote bikki 37nni 28 widira dirrino tayxe. Konne kaajjisha hasiissanno.

Konne dironna daanno diro luphiimu deerrinni dirranno yine hendanni. Tini hajo qarri aana tugginohu, ninkewa kuusamanni dayno qarri korkaatinni calla ikkikkinni, lophitino gobbuwano adhitino qaafu ledooti. Insawa waagu lexxo dagganno yannara ninkewa liqoote aana qallo leddanno; konnira asalu baatooshshino lexxannonke; gobbaydi woxu soorrono jawa garinni lophanno gede assanno. Haammata buxanete yinanni gobbuwa konni waagu lexxo korkaatinni gobbara sokkanno laalcho ittissino gobbuwa no.

Ruuzenna qamade dihirranni yitino gobbuwa no. Sa'u dirrara nookki qarri, konni korkaatinni kalaqamino; koronunna olu daddalu amanyoote soorritino; Kalqe qarri aana uwa ninke gobba gede lophate sharrantanni noore jawa gede xiiwo kalaqqino. Ikkinohura, qarri gatinse didandiineemmo; "koo qarri dihasi'neemmohena daggootinke" yine didandiineemmo. Jifo dana soorritanni daggannohura dana soorre dayno qarri huwante garunni fula calla noonke.

Diru jifora meessaneetenke qixxeessate ikkinnina jifo sa'ne ha'nanni harinsho dino. Jifammeemmo; jifo qeelleemmo doogo kayinni qixxeessinanni ha'neemmo doogo kalaqa hasiissanno. Ninke widoonni maa loonsummo yitine heddiro, eo ajjinonsa dagate bissanna anga ajjino qansootinke gawajjamannokki gede assate miinju giddo milli yitanno jiro jawu garinni amadate wo'naaloommo; Lawishshaho: - gimjaabeetete sanade hiro, boondete hiro jawu garinni woxe amadate kaa'litinonke.

Laalchonna laalchikka lossate Itophiyu qamadetenni, ruuzetenni, bununni, shayetenni, gummaamunni noo laalchi lopho ayino diamaneemmo yee didandaanno. Ayino kulankera dihasiisanno. Addis Ababunni fultinoro, guranna qiniiteenni lellanno. Kayinni ikkado dikkino; lowo loosi agarannonke. Lopho no; hatti lopho irkissinnkewe. 2003, 2004 M.D 700 nna 800 miliyoone doolaarenni qamade abbineemmowe; Tayxeno abbate dandiineemmo? Abbineemmohu woxu no? qamade no? yitanno hajo jawa gede jifo ikkitino.

Xa laalchu no; laalchunna dikko kayinni baxxitanno; umihu waagunni; laayinkihu iillotenni. Waagu widoonni nooha qamade laashsha dandiinoommo; kayinni paampe laashsha didandiinoommo; tiraaktere laashsha didandiinoommo; madaabara laashsha didandiinoommo. Daga laashsha dandiitanno gede waagu aana gargaranna biddi assa hoongi, laalcho laashshinanni yannara laalchu waagi lexxannoha ikkiro, dikko fulanno woyteno hattonni lexxanno. Konnira ledote looso loosa hasiissanno.

Bakkalcho

Odo

“Boowe qoqqowoho keeshshitanno yanna giddo 150

Miliyoone birra e”o gamba assate hendoonni”

-Kifle Hammeesso

S/qo/Ab/Ko/Da/beeqqo qineesso borro mini sooreessa

Qiddist Gezzaheny

Abbayi kofattora e”o gamba assate hananfoonni millimilloni qoqqowu deerrinni 150 Miliyoone birra e”o gamba assate mixo amandoonnita qoqqowu hiddaasete kofatto gatamarshi dagate beeqqo qineesso borro mini egensiisino.

Itophiyu piresete uurrinsha ledo bilbilunni hasaawa assinohu qoqqowu Abbayi kofatto gatamarshi dagate beeqqo qineesso borro mini sooreessi kalaa Kifle Hammeessohu xawisanni; tenne doychonni qoqqowu deerrinni 150 Miliyoone birra e”o gamba assate hende loonsanni hee’noonnita coyi’rino.

Kofattote e”o gamba assate boowe Sidaamu qoqqowu Birra 30,2016 M.D e’inoha ikkana; aantete noo 20 barrubbara qoqqowoho afantanno zoonna baalanta doyyitannota

kulinohu sooreessu; Bocaasa 20,2016 M.D xaphi assinannita uurrinshankera xawisino.

Boowe qoqqowoho keeshshitanno yanna giddo xaphoomunni 150 Miliyoone birri ali e”o gamba assate hende millinsanni hee’noonnita kule; xaa geeshsha noo harinshonni konni albinte gede dagate beeqqonna kakkaooshshi lowontanni dancha ikkinota xawisino.

Tenne jawa gobbomu hajo baalanti Itophiyu daga gobbatenna dagoomittete mittimma agarantino gedeenni poletiku badooshshinni babbaxxitukkinni irkissanno gedenna jawaantetenni e”o gamba assate kakk’anno gede sokkasi sayisino.

Amadisiisatenni qoqqowoho afantanno zoonnanna woradu gashshoota adhitino mixo garinni jeefisate kaajjishshenna murchi’raanchimmatenni loossanno

gede borrote mini sooreessi kalaa Kifle huwachishinno.

Hawaasi quchumi kantiibi kalaa Mekuriyi Mershayehu isi widoonni , Abbayi kofatto e”o gamba assate boowe Hawaasi quchumira keeshshitino sase barrubba giddo 27 Miliyoone birra Gamba assinoonniha ikkana kofatto wo’ante Itophiyu daga uminsa dhukinni hanaffe jeefisatenna mittimma xawishsha ikkase xawisino.

Quchumu deerrinni uyinoonni mixo garini 30 anga xibbuunni ale jeefisa dandiinoonnita kulinohu Kantiibu; quchumu teesaano beeqqisiisatenni e”o gamab assate loosi kaajje sufannota xawisino.

E”o gamba assate loosi qoqqowoho baalante zoonnaranna quchumu gashshootara Bocaasa 20, 2016 M.D jeefamanno.

“Baaru wolqa...

lame Baaru furcho noosenkanni. Hattenne yannara kayinni 47 miliyoone meddi yitino dagate kiiri noosenkanni.

Itophiyu hattenne yannara 10-13 biliyoone Doolaare sa’inokkiti gobbanniti xaphooma laalchimmate bikki noosenkanni yiinohu Xaphoomu ministirichi; sajjoo dirra gedensaanni kayini Eertiru ledo kalaqantino gaancenni Asebi furcho hoogge Jibuuti widoonni noo furcho calla horoonsidhannota ikkitino yiino.

Xaa yannara Jibuuti widoonni noota Baaru furcho calla daddalu seeri garinni horoonsi’neemmore ikkankenni wole Baaru furchono ledotenni afi’ne horoonsi’rate kayinsoommo xa’mora illacha tuga hoogatenni lawashshi assine la”a hoongi dancha ikkannota huwachishino.

Sa’u lemoo dirrara Itophiyunni gobbaydira sonkanninna gobbate gidhora eessinanni laalchi dikko lemoo eronni lexxitino; dagate kiirono 120 miliyoone aleenni iillitino. Miinjinkeno 13 biliyoone 160 biliyoone saino.

Duumu Baari hasiisannonke yitannokkiri kalqete gobbuwa dino yiinohu Xaphoomu ministirichi; ninke Baaru wolqa tantannummo yannara hasattonke Baaru furcho ikkitinota huwata hasiisanno yiino.

Xaa yannara kayinni hala’lado daga noose gobba Baaru furcho afi’rate qoosso doorshu nookki hajooti; konnira, Baaru furcho hajo daddalu seeri hajo assine la”a hasiisannota xawisino.

Xaphoomu ministirichi xawishshi garinni; Baaru furcho afi’nummoro baalinkeraati; Duumu Baari furcho lowontanni hasiisannonketa tini hajo dawaro afidhanno gede qansootu calla ikkitukkinni woloottu gobbuwa roduuwinkeno hedonke irkisatenni kaa’litankera hasiisanno.

Tini hajo keeru doogonni gumulantanno gedeeti hasaambo yinoommohu; hedo qachu gobbuwara ola kaysate hendoonniha gede assine dudumbannihu gara dikkinno; Duumu Baari furcho heedheennanke gutunni loosi’ne horaameeyye ikkatenna lophate mixo ikkase xawisino.

“Duumu Baari furcho lainohunni kayinsoommo xa’monni saalfanteemmore dikkinoommo; korkaatuno, ga’ara oosonkera worre sa’neemmo dhagge ikkitinohuranna konne assa hoogankenni dhagge xa’mitannonkere ikka hoogateeti” yaanni lede coyi’rinohu.

Rosu isilanchimma seeda yanna adhine soorro...

hiiqqamme sissate haaronshu looso loonsanni hee’noonni.

Xaphoomu Ministerichi Abiy, “Rosu hiiqqamme seeda yannara kalaqante dagginate; rosu aana loosa hoongi gobba jawa gede badhera qolanno” yaatenni soorrote albaanninna gedenoonni Rosu aana duuchu dani hasaawa harinse torbinoonnita xawisino.

Xaphoomu Ministerichi xawishshi garinni, rosu isilanchimma hunate adhitanno yanna boode ikkiturono; hiiqqamme sissate kayinni seeda yannanna daafuro xa’manno. Konni daafira yaanno ministirichu; konni daafira, baalunku hexxo murrummokkinni sharrama hasiisanno yaanni huwachishino.

Rosu hiiqqamme sissate 7 qara qara ikkitanno haaronshu hayyo qunxe fushshinoonnita xawisino Xaphoomu Ministirichi; kunino rsou amuraate soorra, rosiisaanote dhuka jawaachisha, roso gashshinanni hayyo soorra, umi diriminni hananfe safote latishsha halashshanna wonsha, rosaanote fonqoli amanyoote soorra, rosaano

rosu mine heedhe sagale afidhanno gede assanna, Yuniversite halashsha agurre rosu isilanchimma aana loosanna ogimmate kolleejjubba halashsha ikkinota buuxisino.

Sa’u onte dirrara mitteno haaro Yuniveristeno ijaaroonnikkita xawisino Xaphoomu Ministerichi Abiy Ahimed (Dr), daaimu hoshsho aana loosatenni 18 kume ikkitanno daaimu hoshsho rosu minna ijaarre owaante uytanno gede fano assinoonnita xawisino.

Hakiinni sunfe umi dirima, layinki dirimanna qixxaawote rosu minna halashshate loosono tenne riifooreme giddo loonsoonni. Qoleno, 1400 ikkitanno ogimmate rosu minna ijaaroonnita qummeessino.

Rosu isilanchimma baalanka hanqaffino garinni seeda yanna adhine soorro abbinanni ikkinninna, mitte soodo dagganno soorro ikkitinokkita Xaphoomu Ministerichi Abiy Ahimedihi (Dr) huwachishino.

Xaphoomu Ministerichi ledanni, Xa tenne yannara rosaanote guma lainohunni dayno gumi

ajo batiro agaroonni guma ikkinota qaagiiise, fonqolu amuraati sooramino ikkinninna, fonqolu isoontilla disoorramino; yannano iseetilla yee Amaalete Mininni ka’ino xa’ mora dawarino.

Rosaanote gumi ajate korkaatinni rosaanote maate jawa gede yaaddinoha nafa ikkiri, oosonke heeshshote fonqolinni ubbankunni mitte yanna fonqolo ubbuuro woyyanno; techo fonqolinni guma abba hooga ga’a umboonniwinni dika’neemmo yaa ikkitukkinni wirro rosa dandiinanni doogo cufantinokkita amaalino.

Gobbate giddo ijaaroonni ogimmate kolleejuwa 6 -kumi ali rosaano haa’ne rosiisate dhuki noota buuxisino Xaphoomu Ministirichi ikkollana, ogimmate rosi minnara e’e rossanno rosaanote kiironna hasatto ajjinate kulino.

Kalqenker tekinoole kalaqqe halashshinori ogimma noonsa rosaano ikkitinota buuxisino Xaphoomu Ministirichi, konnira, rosaano egeenno ogimmano afidhinore ikkitanno garinni rosu isilanchimma woyyeessinanni ha’nanni looso loonsanni hee’noonni yee dawarino.

“Yanna, jirote bikka saadate kotte batinyinni calla...

Mereerimi Sidaami Zoone Harbagoonu Woradira Yayyete sa’u sanyo faajje assitino.

Faajje assate amuraati aana afame hasaawa assino barru wosinchi Sidaamu Qoqqowi Mootimma Aantichu Pirezidaantichinna Rosu Biiro Sooreessi Kalaa Bayyani Baraasihi; qoqqowu mootimma qoqqowu daga heeshsho soorritanno loossa loosate mixidhe millissanni noo gede xawisino.

Konni kaiminnino quchumahono ikko baadiyyete heedhanno xaphooma qoqqowu daga taalo horaameessimma buuxisiisanno loossa wo’munku qooxeessira tuqisate mootimma kaajjite loossanni noo yiinohu kalaa Bayyani; konninnino mootimma dagate ledo loossino loosinni woyyaawino gumi daanni afamanno yiino.

Mootimma gede Sidaamu Qoqqowira ruukkado

baattora hala’lado daga heedhannaha ikkasinni, woyyawino saadate sirchi aana illachisha qara hajo ikkitino gede bandoonnitanno qummeessino.

Kalaa Bayyani, yanna jirote bikka saadate kotte batinyinni calla bikkinanniwiinni saino gede huwachishe; woyyaawino saadate sirchi aana illachishatenni boode saadanni lowo jiro gamba assa doorshu nookki hajo ikkitino gedeno coy’rino.

Woyyaawino saadate sirchi dagate heeshsho lowohunni soorranni afamanno handaara ikkasinni mootimma murci’raanchimmatenni loossanni afantanno. Daganna wedelluno konni handaarira bobbakke heeshshonsa soorritanno gede Kalaa Bayyani, sokkasi saysino.

Harbagoonu woradira saadatenna lukkuwa latishshi handaarira bobbakkino maamarano toyaanyo assinoonniha ikkana; maamarra konni

handaarira bobbahansanni gumaamma ikkitino gede xawisse; woluno konni handaarira bobbahe heeshshosi woyyeessanno gede amaaltino.

Ikkollanna, safote latishshi Caabbichu, wayinna doogote mitiimma loosinsara guffa ikkitinonsahura mootimma konne qarra tirtannonsa gede woxaratto shiqishidhino.

Sidaamu Qoqqowi Saadate Jiro Latishshi Biiro Sooreessi Kalaa Tekile Jombahu isi widoonni, albira dagate giddo woyyaawino saadate sirchi dhibba di-dandaanno yaanno laoshshi noo gede qaagiiise, xaa yannara kayinni loonsoonni huwano kalaqate loosinni so’rino laoshshe soorrate dandiinoonnita coy’rino.

Sai 2015 M.D 4,000,000 lukkuwa beehatenna mixi’ne 4,043,000 lukkuwa hattono 101,000 saadate sircho woyyeessate mixi’ne 102,000 saada sircho woyyeessa dandiinoonnita

xawisino biirote sooreessi; tayxe diro 150,000 saadate sircho woyyeessatenna 8,000,000 lukkuwa beehate mixi’ne loonsanni hee’noommo yiino.

Saadate latishshi handaarira bobbakkino maamarra kayisidhanno safote latishshi mitiimmubba daafira xa’mo shiqiqinosihu qoqqowu saadate jiro latishshi biiro sooreessi Kalaa Tekile Jombahu, Harbagoonu Woradi Mereerimi Sidaami Zoone giddo jajjabba handaaru pirojekittubba noo qooxeessa ikkasi coy’re; konnirano hasiisanno safote latishsha wonshate loossa federaaletenna qoqqowu mootimmani loosantanni noo yiino.

Harbagooninni Hawaasa massitano kolishsho doogo federaalete mootimmani loosantanni afantanno. Caabbichu widoonni leeltanno qarrubano tirate Harbagoona korreentete tiransiformere qasatenni korreentete qarra muli yanna giddo tirreemmoaha ikkannono yiino.

Seyoo

Kinsoonnikki gola Kise Doolaare abbanno bilchaata

Qiddist Gezaheny

Muli yanna kawa gobbankera batinyu qansooti addi addi dani looso kalaqqe loosatenni woyyaabbino eo afidhanna hattono uminsa heeshsho woyyeessatennino sa'e wolootoho loosu kaayyo kalaqqanna la" a hananfinkunni yanna hosse galtino. Mootimmano baxxinohunni rosaano roso jeeffisse looso agadhatenna qaxaramate hasattonni fulte addi addi looso kalaqqe loossanno gede jawaachisha hanaffunkunni dirra kiirantino.

Konninni, qansootu roorenkanni wedellu gamunni mootimma kalaqqanno injoo horoonsidhe kalaqote loosi giddora bobbakkanno; woloootu dandaansa horoonsidhenna qooxeessinsara noo jiro la'e eote widira soorrate wo'naaltanna la" a rosantanni daggino. Konni garinni kalaqantanno loossa duucha woyte rosantintanna dagate hasatto kaima assintota ikkitannohura haaro dikkitanno. Mite kayinni rosantinokkitanna xaggeeffachishshannota ikkitanno woyte "eweli konnenno loosoho yee loosanni no?" yinanni yanna dihoogganno. Ayirrada nabbawaanonke aleenni xawinsi gedetanna labbannota loosu kalaqo macciishsha haaro ikkitanno'neha dilawannoe. Kayinnilla "Arraajju ce"ano" yinanna macciishshite egentinoonni???

Tenne lamala seyooote gafinkenni Arraajje ce"atenni umisinni sa"e gobbasira mitiimma ikkitino hajubba mereerinni mitte ikkitinota gobbayidi woxu soorro abbatenni kaa'lo assanno hayyicha borronkenni haa'ne shinqoommo; dancha niwaawe.

Kalaa Taaddese Dansamohu ilame lophinohu Sidaamu qoqqowira Wondo Gennetete woradira Eddo yinanni olliraati. Umi dirimi rososi Iki-8ki kifile geeshsha ilame lophino woradira Buusu Umi dirimi rosi mine harunsino. 9ki-12ki kifile geeshsha kayinni Hawaasa Taaboori jawiidi layinki dirimi rosi mine rosino.

Kalaa Taaddese konni aleenni rosunni xiiwate didandaaminosi; korkaatuno, ile amasinna annisi barrubate badooshshinni tenne kalqenni reyotenni baxxansanni wolooto roduuwasi gashshatenna lossate yawo isi aana uwasenni. Konni gedensaanni roso sufantenni looso loose e"o abbate widira roorsanno. Konninni, mittu shiilote handaarinni loosanno Ingilizete kubbaaniyi giddo e"e loosinota hasaawinonke.

Kalaa Taaddese xaa yannara gobbankerano ikko qooxeessinkera rosaminokki garinni Arraajju ce"ano aana bobbahe afamanno. Arraajju ce"ano loosi giddora ei gara kayisanni; "mittu 'Tentaalem' yinanni shiilo laashshannohu Ingilizete kubbaaniyi noonkanni. Kubbaaniyu Shaakkiso loosannoha ikkana anino Arraajju ceatto hanafa'yara albaanni insa ledo loosanni keeshshoommo. Hakkiiicho shiilotenni baxxitino ogimma afi'rinohu mittu loosasiinchi noonkanni. Anino hakko looseemmo yannara konni ogeessi ledo egennamummo" yaanno.

Barrunni mitto barra kuni ogeessi Arraajju Itophiyu giddo layinki shiilo ikkinotanna isino Arraajje ce"atenni Arbichonsa hiranni horonsiraancho ikka dandaannota amaalanosi. Looso hanafate dandiissannosi gede 13 kume doolaare aannosi. Kalaa Taaddese konne woxe amaxxe gobba saada ce"atonna amadooshshi aana xiinxallonna buuxo asse mixo fushsha hanafanno. Konninnino techo 10 diri albaanni maatetenni maamara tantane mootimmatewinni afi'rino 5 Arraajje ce"ate fajjonni loosu hanafinota

kayisanno. Konninnino umi yannara afi'rinota 3 Kiilogiraame Arbicho Addis Ababa masse 1800 doolaarera hira dandiinota qaaganno.

Konni gedensaanni Arraajju ce"atto budillaancho hayyonni yannaasinchu hayyora soorrate hedatenni mootimma uyitinosi fajjo qole agure Wondo Gennetete dubbu kolleeje giddo dubbu saada rosu goli sooreyye ledo amaalamatenni yannaasinchu suude abbate wo'naalsha assa hanafino; xaa geeshshano yannaasinchu injoo kalaqate harinshote aana afamanno. Yannaasinchu suude yinannirino, Arraajju galanno base, itanno sagale, galanno qooxeessira haqqete aaninni giggiltanno gumma mayimmanna w.k.l. hajubba aana xiinxallo assine hakko garinni Arraajju ce"ano mereersha ijaarate yaate.

Togo assate hendoonnihuo Arraajju laalchimma bikkantannohu assinannisi amadooshshinna heedhannosi injoo bikkinniiti. Arbichosi haa'nannihuno budillaancho garinni ikkikkinni yannaasinchu hayyonni ikkiro shota ikkanno yaanno.

Itophiyu 1979M.D qooxeessira xibbuunni 13% gobbayidi woxu soorro afidhannohu Arraajju Arbicho gobbara soyaatenni ikkinota hasaawu mereero qummeessinohu kalaa Taaddese; Arraajju qoqqowoho baalante qarqartora afamannota noosi rosichinni kae kulanno. Konninni, qoqqowu mootimma uyitinosi fajjo garinni baalunku qooxeessinni ugaaxxa dandaanno. Ikkollana, xaa geeshsha Wondo Gennetete woradi gobbaanni difulino. Korkaatuno, baalante basenni ugaaxxate yannaasinchu Teknooloojenni irkisama hasiissannota coyi'ranno.

Xaa yannara Arraajju kirotenni 21 iillinoha ikkana Arraajjehe yannaasinchu suude amaddino base ijaaranni hee'noonniha ikkirono hoowete ijaarshi mucci yee goofinokki daafira mite mite yannara ugaaxxonni Arraajje tirre agurranni yanna heedhanno; kuni anera jawa kisaaraati yaanno. Korkaatuno, mitticho Arraajjicho ugaaxate dargu geeshsha mara, woshshaado duqqa, hattono ugaaxaanote woxe baante ugaaxxanni. Konni garinni mitto

Arraajjicho ugaaxxannihu lowo geeshsha daafurre ikkinota kule tire agura kayinni ce"anno manchira kisaaraho. Konni daafira ikkadonna injiitino base hasiissannota xawisanno.

Konni albaanni hanafote yannara 33 mannira loosu kaayyo kalaqantintota kayisannohu seyooote gafi wosinchinke Kalaa Taaddese; layinkimeeshshi yannara afi'rino fajjonni Ote miilla amadinoha "Ati Afootto Arraajju Ce"ano" yaamamanno maamara uurrise loosu hanafinota kayise; konninnino 400 Arraajje ce"ate fajjo afi'rinoha ikkirono ijaaranni hee'noonni yannaasinchu suude afidhino hoowe 112 Arraajje amada dandiitannote yaanno. 112 Arraajji hoowete afamannoha ikkiro haammatu mannira loosu kaayyo kalaqa dandiisiisannota xawisanno.

ijaarshu pirojekte giddose saadanna lukkuwu ce"anonna Arraajju galanno goda xaphi assite amaddannoha ikkana saadatenna lukkuwaho amadooshshe assitannori addi loosasine no. Korkaatuno, Quuphu, maaluu, Badala hattono Abukaado, Paapaayunna Habaabe labbinori gummate laalo Arraajju qarunni hasi'ranno sagale ikkana kule; konni garinni amadooshshe assiniro mittu Arraajjichinni 10 barrinni 200 giraame Arbicho adhinannita qummeessanno. Arraajju lamalate giddo garunni Arbicho laashshanno gede luphiima Pirootiine amaddanno sagale ita hasiissannonsa.

Arbicho haa'nannihuno ogimmatenni irkisantino hayyonni ikkana haa'nannihuno 50 anga iimasi gatinse 50 anga callaati. Korkaatuno, yaanno kalaa Taaddese; Arbicho iimasi kalaqantannohu ninkera calla ikkikkinni insarano hasiissannonsa daafiraati. Konnira gudinse adha hakkonne Arraajjicho gawajjate. Konni daafira Arbicho kalaqantanno darga wo'mitanno woyte boco gatinse boco adhinanni yaate.

Itophiyu Arraajji wole gobba Arraajji ledo heewisiisanni woyte hasamatenni balaxaanchoho yaannohu kalaa Taaddese; Itophiyu budillaancho xagichirano ikko Shittote Industirera hattono mannu ooso horoonsidhanno xagga loosanno faabrikira balaxotenni hasamannoho. Konninni,

dipiloomaase kaajjishateno ikko gobbayidi woxu soorro abbate luphiima qeecha afi'rino. Konniraati konni alba Xaaliyu kubbaaniyira soyaate sumimme kalanqoonnihu yaanno.

2007M.D mittu Xaaliyu kubbaaniyi W/G worada daye Arraajju ce"anono towaate woradu gashshootinna W/G dubbunna kalaqamu jiro kolleeje ledo hasaawe Arbicho adhate sumimme kalaqinoha ikkana kuni kubbaaniyi aleenni xawinsi garinni haa'noonni Arbicho kalaqamu amadose agarantino gedeeni 1kg 10 kume doolaarera adhate sumuu yino.

Ikkollana, hananfinkunni sette diro kiirsiisinohu yannaasinchu suudi hee'rannosi yine hananfoonnihu Arraajju ce"ano mereershi ijaarshi goofa hoogasinni xaa geeshsha Arbicho laashshine xaaddotenni gobbara soyaate hekko ikkinota kayisanno. Korkaatuno aleenni xawinsi garinni ikkado laalcho laashshine gobbara soyaate dandiinanni geeshshi laalcho afi'rateno ikko kiironsano halashshate Arraajju hee'ranno base injoo agarantinota ikka hasiissannota coyi'ranno.

Yannaasinchu pirojekte ijaarshi 24 kume kaare baatto aana fooliishshi'rinoha ikkana hoowe loosante mucci yitanno woyte Arraajju kiir ledateno ikko laalcho lossate kaayyo hala'ladote.

"Kuni loosi gobbate gedeno ikko qooxeessunna ce"anno manchira abbanno horo danchate. Ikkollana, ce"attote mereershi hasi'nanni garinni loosame goofa hoogasinni hasi'nanni geeshshi laalcho afi'ne gobbara soyaa didandiinonni. Layinkihunni lamu aganinni mitte hige laalcho gobbara soyeemmo gede mootimma fajjo uyitinocha ikkirono mereershu ijaarshi jeeffama hoogasinni konni garinni soyaate didandaaminoc" yaanno.

Konni gobbaanni Wondo Gennetete dubbunna kalaqamu jiro kolleeje lendanna Allaagenna wolooto Yuniversituwa saadate rosu goli rosaano isiwa marte saadate ce"atonna amadooshshi aana rosicho adhitannotanna xiinxallono assitannota danchummatenni kayise; 2010M.D hananfe hajo la'annonsa mootimmate bissara womaashshu irko xa'mo shiqinshanni keeshshinoommoha ikkana techo geeshsha dawarantunkekkinni keeshshitino; hajo ce"anote mereershi hajooti. Tini pirojekte techono kaa'ite aantanno ilamara sa" a dandiitannota mootimma ammante fajjo uyitinocha ikkasenni ijaarshu jeeffamanno gede mootimma hasiissanno irko assitanno gede kalaa Taaddese xa'mo shiqishanno.

Aantete mixosi mereershu gatamarsha jeeffinse wo'munni wo'ma yannaasinchu ikkino garinni amadooshshe assine laalchono lende gobbara sonke woyyaawino garinni gobbayidi woxu soorro abbatenna ilamate sa"anno loosu loosate. Konnira, loosu womaashshu hoonginni uwe gatannokki gedenna wo'mu dhukinni loosu dandiineemmo gede mootimma womaashshu irko assitannonsa gede xa'manno.

Korkaatuno, yanna yannatenni dagate kiir lexxitanni hadhanni no; konninni, muxxe shiilonna jiro afirino Arraajjino hee'ranno base hoogasinni gobbatenni ba"anni afamanno. 1kg Itophiyu Arraajji Arbicho 6 Metric Toone shitto loosanni. Kalqete konni garinni afantinoti dubbu saada ba'annokki gede; gobba handaarunni afi'ra hasiissannose horo konni aleenni hooggannokki gede; hattono daa"attote handaarunni eo abbitanno pirojekte ikkasenni pirojekte jeeffantanno gede hajo la'annonsa baali irko assitara xa'manno.

Woganna Turizime

Turizimete Reqeconna Guma

Abrahaam Saamueel

Turizimete Ministeere Wocawaaro 29, 2016 M.D Saayinsete Muuziyeemera fantinoti gobboomu deerriti turizimete reqeconna hospitaalite battala mittu aganira fano assineenna keeshshe sa'u barrubbara albaanni jeeffinsooni. Tenne reqecco aana handaarunni jawa qeecha fultanno yine aggarrooniri mootimmatenna hallanya uurrinsha, maabbarra, kalaqote ogeeyye, hoteella, daa`'atisiisaano uurrinsha, laashshaano, laalcho shiqishshanno uurrinsha, turizimete uurrinsha irkisaano beeqqaano ikkitino.

Tajubba leellishanno gara ikkiro, tenne reqecco 160 kumi daga aliti daa`'attino. Dijitaalenni (dagoomu tuqira) 9 miliyoone ali daga harunsitino. Reqecco cufate amuraati aana leelle hasaawa assinohu Turizimete Ministeere deetichi kalaa Sileshi Girmihu, "Handaaru loosaasine mittu aganira mitto baycho xaadiseenna harinsooni reqecco, Ministeere gede mixi' noommo mixo guma laaltinote" yiino.

Minister Deetichi, reqecco gobbate giddora calla mixi'ne harinsoonnita ikkitinota xawise; albilichote jajjabba kalqete deerrinni qixxeessinanni gede tini reqecco kaayyo kalaqqinota egensiisino. Reqeccote aana mitto xibbee kumi ali daga basete geeshsha dagge daa`'attino; miliyeene ikkitannoti kayinni dijitaalate doorshinni daa`'atansa tini reqecco gumaame ikkitinota kulino.

Saayinsete muuziyeemera qixxeessinooniti turizimete reqecco goofase lainohunni may gumi leellino yaannoha Turizimete Ministeerera Dagatenna Kalqete xaadooshshi Loosu Gumulsiisaancho ikkinohu kalaa Alemayyo Geetaachohu xawisanni; togoota labbanno reqecco harinsanni yannara turizimete Ministeere gede, qoleno turizimenna hospitaalite xaadinse mittu aganira qixxeessa tini umi reqecco ikkitinota xawisino. Reqecco keeshshitu yannara mittu xibbi kumi manni baychu geeshsha dayee daa`'atino; tini reqecco dijitaalenna tuqu xaadooshshira hattono miidiyu elektiroonkisenni iillado assate loosi addintanni seyinoha ikkinota huwachishino.

"Reqecco qixxeessini yannara illachiinshe ka'noonni xaphoomunni gobbannita turizimete handaara kakkaasate ikkinota kulinohu Dagatenna kalqete Xaadooshi Loosi Gumulsiisaancho, daa`'atote hasatto lexxitanno gede kakkaasate timo amande harinsoonnita xawisanno.

Isi yaanno gede ikkiro, 80 -100 geeshsha ikkitannori reqecco shiqishshinnori saayinsete muuzeemera mittu aganira Itophiyu bude, hornya, dhaggenna babbaxxitinota daa`'ataante shiqishatenni beeqqaano ikkitino. Konninni, Itophiyu noosiha turizimete jiro hasiisanno garinni leellisha dandiino. Daa`'ataasinu basete geeshsha leelte daa`'atatenna egenno adhatenni sa'e fotote qaagooshshe adha dandiitino. Handaara kakkaasate widoonnino jawu gumi borreessamino.

"Ayinnino roore reqecco addi addi rosi mininni fultino rosaano ga'a gobba

ragidhannori lophitanni noori xa'mono dawaro afidhino reqecco ikkitinota kulinohu Loosu Gumulsiisaancho, konni widoonni ilama gobbase affanno gede hattono xa'mo heedhannonsa yannara baychu geeshsha dagge dawaro afidhanno gede assatenni reqecco jawa qeechase fultino.

Itophiyu giddo lophitanni noore calla ikkikkinni Addisi Ababaho afantinore kalqete turistoota daa`'atisiisaanote uurrinsha ledo baychoho afante turizimete jiro noo deerra leellishshanno reqecco daa`'attinota coydhanho.

Kuri turistootu, Itophiyu turizimete handaarinni noose jiro saayinsete muuzemera mitto baycho afira dandiitinnori, noonsa yanna giddo daa`'atate kaayyo kalaqinonsata coy'rinohu Loosu Gumulsiisaancho, daa`'atisiisaano uurrinsha ledo xaadde daa`'atate mixo fushshidhanho gedeno assinonsata kulino. Turizimete baychira noo hoteella, owaante uytanno uurrinsha, turizimete laalchonna wolootta injo maa labbannoro xaaphi assite reqeccotenni afidhino korkaatinni daa`'atate hasattonsa lexxitinnota Ministeere huwattinota kalaa Alemaayyo xawisino.

"Hallanyunna Mootimma turizimete handaari aana bobbakinori mitto baycho xaaddino" yiinohu Loosu Gumulsiisaancho Kalaa Alemaayyo, kuni gutunni Itophiyu jiro egensiisatenna latisate jawa waalcho faninoha ikkinota huachishino. Uurrinshuwa gutunni loosate, handaarunni noonsa kaayyo horoonsi'ratenna mittimmatenni mixo amande loosaatenna dhuka kalaqate togoo battalora kalaqqanno kaayyo jawa ikkitinota Kalaa Alemaayyo egensiisino.

Reqeccote muleenni baychoho babbaxxitino hasaawu foreme harinsooni. Konne lainohunni Loosu Gumulsiisaancho, handaarahoo noo roqo gutunni tirate dandisiisannota haammata amaalammete battala harinsoonnita xawise, kuri mereero, turistete wiisa uynanni gara, hodhishshu shiqqo, gumuruketenna eote biiro ledo amadame noorichi xaaddoteeno ikko wole doogonni xiiwo kalqanni noo hajubba aana hala'lado hasaawa assinoonnita coy'rino.

Loosu Gumulsiisaancho, hasaawunna reqeccote aana qara beeqqaano ikkitinori hajo la'annonsa bissa woyyaabbino

hedo qummeessitino battala ikkitinota xawisino. Ledoteno, Afiriku Hodhishshu Maabari gobbate giddo noo tuurete opireeterenna daa`'atisiisaano maabbarra ledo mittimmatenni loosate dandiisiisanno doogo injeessate reqeccote muleenni foreme harisate loosono loosa turizimete handaari baqqi yaanno gede kaayyo kalaqqinota xawisino.

Dipolomaatikete hasaawu battalano reqeccote muleenni harinsoonnita ikkase xawise, gobbuwate dipolomaate Itophiyu turizimete jiro la'enna xiinxallite gobbate dancha su'ma ijaarsate looso loosate amadino mixo aana hasaawa assinoonni yiino. Reqecco, dipolomaate gobbonsa dijitaalate miidiya horoonsidhe egensiisate dandiitino kaayyona kalaqa dandiitino reqecco ikkitinota kulloonni.

"Reqeccote deerra luphi assine diru dirunkunni harinsanni" yiinohu Loosu Gumulsiisaancho, Itophiyu turizimete handaari gobbate deerrinni calla ikkikkinni kalqete deerrinni reqecco qixxeessinannita xawisino. Konninni, Lendenete, Jarmanete, ispeenetenna wolootta gobbuwara qixxeessinanni gede handaaru reqecco konni aleenni ikkino qeechi heerannose gede loonsannita coy'rino.

Togoo battalla gobbate gede noo turizimete baychonna turizimete elto egensiisate danda jawa kaayyo amadde daggannota kulinohu Loosu Gumulsiisaancho, Addisi Ababaho qixxeessinoonni sunfe qoqqowubbateno qixxeessa dandiinno dhagge, woga, hornya, kalqamu jiro luphi assine leellisha dandiinno turizimete handaari xa noowinni woyyaawino kakkaoshshe abbannota kulino.

Kalaa Seyid Yesuufi turizimete uurrinshara 10 dirrara rosiisaancho ikke hattono, umisinni daa`'atisiisaancho ikke tuure gaaydete ogimmanni dirrate loosanni saino. Saayinsete muuzemera mitto agana keeshshitino reqecco lainohunni xawisanni, Itophiyu kalqete deerrinni haammata turizimete jiro dona assite borreessiisino gobbaati. Ikkollana, hasi'noonni garinni jiro daa`'ataasinu illera leellisha didandiinoonni. Tenne harinsho giddo koronunna ga'labbote qeechino jawaho.

Turizimete aana kalaqantannoti

daa`'ataante anjenna turizime qiiddannokki gede assate qoleno wirro baqqi yaanno gede tini reqecco jawa irko kalaqqino.

"Turizimete jiro egensiisate ilachiinshe horoonsi'nanni doogo giddo mitte kalqete turistoota calla hendeet" yiinohu Kalaa Seyid, adi addi doogonni gobbaydi turistooti nookki yannara handaaru baqqi yaanno gede roorenkanni gobbate giddo turistooti aana illachiisha hasiisannota coy'ranno. Konnira kayinni egensiisate doogo Itophiyu daa`'ataasinirano mereersitinnota ikka noota coy'ranno. Gobbate giddo qansootira turizimenek jiro egensiisate doogo giddo mitte sai mittu aganira Saayinsete muuziymera harinsoonni reqecco lawishsha ikktannota xawisino.

Isi xawisinote gede, kalqete turisete addi addi korkaatinni ajjara dandiitannohura, gobbate giddo turizime jawaachisha hasiisanno. Gobbaydi turistooti aana irkidhino turizime calla ikkikkinni gobbate giddo turistootano jawaachishannotanna bobbanke leddanno Saayinsete muuzeemera qixxeessinoonni gedee reqecco qixxeessa gumaama assitannota xawisino.

Itophiyu haammata turizimete jiro noo gobba ikkitinota xawisannohu Tuurete ogeessi Seyid, baxxinohunni Addisi Ababahonna mitu mitu qarqarira muli yanna kawa loonsoonniti turizimete iillo latisshu handaarahoo jawa kaayyo amadde dagginnota coy'ranno. Tenne jiro da`'ataasinate qineessatenni togoo reqeconna wolootta labbanno pirogiraamma egensiisatenni daa`'ataasinu kiiro ledanna lossa dandiinannita amaallo.

Reqecco fanni amuraati yannara baycho leellinohu Xaphoomu Ministerch Abiy Ahimedihu (Dr) yiinote gede, Itophiyu turizimete handaari, luphimu dhagge, donu, budu, dancha baattote ofolla, dubbu saada, haqqa duucha eltonna pirogiraamma amaddino gobbaati. "Illenke fanne la"ate, la'noommoha latisatenni luphi yee leellanno gede assatenna hattono egensiisatenna owaante aate looso losa dandiinummo mittimmatenni lophineemmo" yee coy'rino.

Tini reqeccote, Itophiyahoo nooha daa`'antanniha injiinohu turizimete baychi noota xawise leellishannote yee xawisino. "Itophiyahoo nooseta hala'lado turizimete jiro mittu hari giddo leellisha Abbay garba mooqqotenni yinanni gede ayirannoha ikkirono, Turizimete Ministeere reqecco qixxeessatenni assitino wo'naalshi jawa gede galantannihonna jironke garunni leellishate kaa'litinote" yiino.

Mittu aganira keeshshitino reqecco, noota jiro leellishate jawa qeechase fultino. Haammata beeqqaano daa`'attino. Tajubba kultanno gede ikkiro, handaarunni qixxaabbino reqecco giddo tini umita ikkitinota duuchu xawisino. Baxxinohunni qarqara qarqaraho noota turizimete jiro garunni egensiisate kaayyo kalaqantano reqeccooti. Reqeccote battalano gobbate nooha daganna dagooma mittowa xaadisate hala'lado kaayyo kalaqqino. Mimmitu ledo dancha gade soorirateno dancha doogo qineessino. Xaa geeshsha illetenni la'ne egenninoonnikki turizimete jiro daa`'atatenno addi doogo kalaqqino reqecco ikkitinota kulloonni.

Loome way ledo ango!

Abbebech Maatewoos

Loome babbaxxitino fayyimate horo noose laalote gumaati:-

- 1. Kaansere gargartanno:-** loome bisinke giddo noota asiidete bikka taashshatenni woy biddi assatenni keeraabbino mundeete munyuuqqa lopho heedhanno gede assitanno.
- 2. Hadhaabbino coyibba hunate amanyoote ollakkanno:-** loome horonsira bisinke saga`lineemmo sagale giddo noota hadhaabbino coyibba hunate harunsanno amanyoote ollahate ledotenni hunate hasiissanno hormoonna xe`anno yannarano riqiwate qeecha fultanno.
- 3. Buqkeenke baqqi yitinota ikkitanno gede kaa`litanno:-** buqkeenke baqqi yitinota ikkitanno gedenna barru giddo loosa hasiissannose looso gumultanno gede magnizhiyemenna potaashiyeme yaamantanno shiilubba hasiissanno. Shiilubba loomete giddo afantannota ikkasenni buqqeete amanyooti garunni gumulamanno gede assatenni buqkeenke xabbinota ikkitanno gede assitanno.
- 4. Mulu amanyoote biddi assitanno:-** mulinke amanyooti aana qarru xaadiro barru baala soodo loome gamuutino

wayinni karsiinse aga bisinkeha mulu amanyoote sarraaqanno hadhaabbino shiilubba hunanno du`namaanchi burqanno gede assitanno.

- 5. Foo`linanni bisubba keeraabbinota ikkitanno gede assitanno:-** loome bisinketa foo`linanni bisubba keeraabbinota ikkate suffanno gede kaa`litannota vaytaamiin C yinanni shiilo amaddinote. Konninni ledotenni foo`lineemmo bisi xiwamanno woyte rakkino hurre afi`neemmo doogono ikkate owaattanno.

- 6. Biddi yino bisi heerannonke gede kaa`litanno:-** bisinke giddo afantannota hasiissannokki qiwaatubba giirattenni hattono sagalet daahama amanyoote lifixisatenni bisinke biddi yino uurrinshi heerannosi gede assitanno.
- 7. Baqqi yinoommore ikkineemmo gede assitanno:-** loomete giddo afantannota vaytaamiin C cee`manna daafuro ajishatenni baqqi yinoommore ikkineemmo gede assitanno.
- 8. Giddoydi xisso huntanno:-** bisinkera hasiissannokkita hadhaabbino shiilubba huntanno yannara bisinke aana iibbabbo, bodira, umu damuume sa`e sa`e bisinke aana kalaqantanno alarjikubbanna darshe xaaddankera dandiitanno. Loome aye woyte horonsira aleenni xawinsoommota bisinkera hasiissannokki shiilubba hunate amanyoote lifixisatenni xisso ajishate qeecha fultanno.
- 9. Afale loosose garunni gumultanno gede kaa`litanno:-** loome afalete giddonni burqitanno dombophicho garunni burqitanno gede assatenni sagalet daahama amanyooti lifixinoha ikkanno gede assitanno.

- 10. Biifadu bisu gogi heerannonke gede assitanno:-** loome gogu aana kalaqantannoti babbaxxitino infekishinubba kalaqantannokki gede assate dhuki noose. Loome horonsiratenni bisinke aana fulanno finniissa kolishshidhino malaatta hattono busha caangete danubbanni gargara dandiitanno.
- 11. Bisinketa asiidenna beeze biddi assitanno:-** loome asiidete akati noose yinirono giddose beezete akatino noota handaaruu ogeeyye xawissanno. Kini akatise bisinke giddo taaltino asiidenna beeze heedhenno gede assanno.
- 12. Ganshu xisso gargaranno:-** loomete giddo afi`nannihu asiidete dani gansho gargarate kaa`lanno.
- 13. Hinkote keeraanchimma agartanno:-** loome afinke giddo su`naadu/danchu fooli hee`ranno gede assatenni gobbaannino hinkonke co`ittenna keeraanchimmase agarantinota ikkitanno gede assitanno.

Aleenni xawinsoonnita loomete horubba afirate goxanotenni ka`inanni woyte boco loome mitte birciqo way giddo karsiisatenni aga umi looso`ne ikko.

Bue:- ispiriit sayins:- layiv sayins, orgaanik faakt

Nigu cufamanna gaangriini daafira mageeshsha affinoonni?

Nigga babbaxxitino korkaattanni muddite woy suutu suutunni cufantara dandiitanno.

Bisu giddo filantino munde wodanu giddonni babbaxxitino bisu kifillara tuqissannoti "munde xorshitannoti woy beekkanno nigganna horote aana hossino munde filate shombunna wodanu widira "Munde qoltanno" nigga afantanno.

Handaaruu ogeeyye yitanno garinni:- qara qara munde beekkannoti nigga cufantanno woyte niggate widoonni higge sagalenna horo noonsa shiilubba afiranni keeshshino bisi lawishshaho anga, lekka, hellee, wkl reytera dandiitanno. Kunino "gaangriini" ikki yaate.

Addintanni cufantino nigga daninna base garinni xagisiraano "istirooketenni", wodanu daafuranni, helleete cufamanni woy wolootta korkaattanni xagisote mereersha hadhara dandiitannota xawinsanni.

Nigu may korkaatinni cufamara dandaanno?

Nigga addi addi korkaatinni muddite woy suutu suutunni cufantara dandiitannota ogeeyye huwachishshanno.

Mudditanno korkaatta mereerinnino, hedewelcho danonni /kaameelunni, cuwetenni, maashineta danonni wkl.../, mundeete ge`anni, wodanunni fincantanno ge`ino mundeenni yine kullannita huwachishshanno.

Konne lawino qarru korkaatinni daganno mundeete cufama batinye yanna uyitannokkita mudditannotaati xawinsoonnihu.

Ikkinohurano wiinamunni nigu xagisira / darre gombanni/ xagisira assira hoongiro saattate giddo munde xe`inoteti bisu kifile lawishshaho anga, lekka, hellee, wkl... reyote /gangriini/ widira iillishshara dandiitannota

xawissanno.

Suutu suutunni kalaqamannohu yaa qole, nigu ruukkima qarru konni albaanni noosi manna ikkiro muddanno tunceessi kalaqamasira albaanni wolootta malaatta heedhanno yaate ogeeyyete xawishshi garinni.

Lawishshaho, qaaffanno yannara lekkate xisso macciishshantannonsa /batinye yanna sarawunna giwoodu aana/, bisu gogi moolanno, culunqa kaajjitanno yaatenni suutu suutunni kalaqantannota nigu cufama malaatta badde kultanno.

Qarru iibbabanni ha`re huluullisanno deerra iillanno woyte millimillo nookkiha baxxinohunnino goxichu yannara lekkate hoowo giira, madiranna labbeemme qarrubba heedhanno yitanno handaaruu ogeeyye.

Mudditanno nigu cufama malaatta

Angate, lekkate nigga cufama babbaxxitino malaatta lellishshara dandiitannota ogeeyye xawissanno. Kuri mereerinnino:-

- Qubbuwate xisso :- lawishshaho caara, jalli yaa, (wuha mequaxer),
- Qubbuwa lede lekkanna anga hajaja woy milli assa hooga,
- Angatenna lekkate kolishshiranna malaa,
- Lekkate nigga godowu giddo noo jawu niginni hanafe hedewelcho cufantanno woyte lamenti lekuwa hajajama hooggara dandiitanno.

Xagiso maati?

Nigu muddanno garinni cufamanna sammi yine sayinsanniti mitte mittenti saate angannitanna lekkannita hurate kaayyo ajishshanni hadhannota ogeeyye seekkete xawissanno.

Saeno heeshshote aanano gawajjo iillishara dandaannotano kultanno.

Ikkinohurano xagisiraano yannantenni xaginsanni uurrinsha hadhuro, xissote kaimi garinni babbaxxitino bisu kifilla gatisate illachishshino xaginaatubba afira dandiitannota huwachishshanno.

Xaphoomunni xissote dani kaiminni mu`rote hedo uyinanniha ikkana konni woroonni noo xagisote danubba uyinanni.

- Xagicho aatenni /lawishshaho munde shaashshitannota lede sukkaarena mundeete xiiwo labbino wolootta irkidhe afantanno xissuwaru/,
- Darre xagisa,
- Ge`ino munde fiyaa,
- Muddanno nigu cufama /mundeete ge`ara albaanni noo woy keeshshitino woy harancho xeertinyira cufaminoha/ ruukkino niga xagisa/ ka`misa,
- Muddanno nigu cufama /mundeete ge`ara albaanni nooti/keeshshitino/ seeda ikkitino nigu kuukkima woy cufama heedhanno yannara wole niga buqqisatenni soorrine niga loonsara dandiinanni.
- Danote korkaatinni kalaqantino nigu gawajjo ikkituro qole gawajjote bikkinni gowatenni, wolu niginni soorra lede wolootta darre gowate xagisubba aa.

Lophitino gobbuwara darre gowa hasiisukkinni gogu widoonni cufantino niggara boombuwa eessatenni niga fanate xagisa hala`ladunni uyinannita xawissinoti handaaruu ogeeyye, kuri mereerono ge`ino munde daaqisanna fiyaa lede wolootta doogga afantannota huwachishshanno.

Ikkolla ikkinnina xagisirate fushshinanni woxi lowo geeshsha luphiima ikkinohura Itophiyaha haammata xagisiraano shiqqannokkitaati ogeeyye coyidhannohu.

Murre huna

Xiwamaano angansa woy lekkansa reyta gedensaanni xagisote uurrinsha hadhuro woy biso gatisate assinoonni xagisa baxxino korkaatinni seekkukkinni/gumaa`mitukkinni gatturo bisu kifile /anga, lekka, qubbuwa/ darre gowatenni xaginsiro lubbo gatisate dancha mala ikkanno yitanno ogeeyye.

Mito mito woyte qubbe woy hakkunni ali biso huna gadacho ikkituro gattino anga woy lekka gatisate ledote nigu xagisa hasiissara dandiitannotaati xawissannohu.

Ikkinohurano nigu xagisaano afantanno uurrinsha giddo wolootta ogeeyye anganna lekka murate hedansara albaanni niga darte xagissannore amaaltanno gede jawaachinshanni.

Baxxinohunnino xisso noosita huluullammoonni manchi heeriro yanna ba`ukkinni xiwamaano xaginsanni hospitaallara rahotenni sayisa hasiissannota ogeeyye maltanno.

Bue:- Addis Ababa yuniverisite fayyimate sayinse kolleeje

Bakkalcho spoorte

Atileeticho Tigist Aseffiti jeefote doorshaho shiqqinori mereerinni mittete

Abrahaam Saamuuel

Kalqete Atileetikse goofanni noo heewote diri giddo luphiima gumanna ikkadimma leellishshino atileetoota heewisiisse lamalate gedenoorni baraarsha uytanno. Konne ayirrinnye atileetiksete maatenni hattono ispoorte massaganno aliidi massagaano doorshi aana kaima assine uynanniha ikkinohura jawa baycho afi' rino. Ikkinohura, doorshu gidddora ea hattono jeefote doorshi giddo karsamate woyyaawino guma abba hasiisanno.

Sa'u lamalara dagoomu tuqi aana huuro uynanni keeshshinoorni atileetooti giddonni jawa huuro afidhinore onte atileetoota Kalqete Atileetikse egensiissino. Ontu atileetooti addi addi gobbanni fultinorinna babbaxino xeertinyinni xawu heewo aana beeqqano ikktinori, lamu kayinni Afirika riqibbe Itophiyunninna Keeniyunni shiqqino. Lamu doorshaho shiqqino atileetooti nooseti Itophiyu gobba isewidoonni, mittu atileetichinni jeefote geeshsha heewisantannota buuxissino. Daanno Faranjete agani bocira Monaako harinsanni amuraatira dirunniha doorantino atileetoota faajje assina geeshsha jawa gede ququxanni no.

Jeefote doorshira filantanni noo atileetooti giddo maraatonete bareeda ontu atileetooti giddo dirunniha doorantino atileeticho ikkate kaayyo hala' litanni dagginose. Korqaatuno, atileetootu shotu garinni dodde, heewisante qeelate nafa

hexxo assidhe eate waajitanno heewora tini bareeda erote qelle borreessiissino daafiraati.

Saiha Wocawaaru aganira harinsooni Berliinete Maraatoone seenu kalqete riikoode ikkitinota hiiqite qeeltinoti Atileeticho Tigist Aseffiti, jeefote doorshaho shiqqino atileetooti giddo umikita ikkitinota albi ooyimbarra Kalqete Atileetikse faajje assitno. Tigisti heewisante hiiqqitino maraatonete dodanshonni aleenni, dhaggeniti albi heeshshose kalqete daga illacha tugganno gede assase maala' linannite. Kalqete baalaho noo atileetoota baxxinoonni senne jawaachishatenna kakkaayisate ikkitanno

atileeticho ikkasenni ispoortete maatenni uynoonnise huuro aana Kalqete Atileetikse ogeeyyeno maayye yiteenna dirrate Itophiunni xeertire noo ayirrinnyi tenne atileetichonni higanno yine agarranni.

400 na 800 meetire atileetiksenni hanaffinoti Tigisti; gobbase riqibbe meedaaliya borreessiisa dandiitino atileetichooti. Albase maraatonete widira qoltu kawa kayinni Awuropu kiironni 2014 kayisse lekkate xisso korqaatinni kaajjado wo'naalsha assitanni keeshshitino. Tini xissose kaajjitanni daggu gedensaanni fayyimmate ogeeyye dodanshote heewo agurtanno gede kultuserono; mittu diri gedensaanni wirro heewote widira higgionka. Xissotenni wo'munni wo'ma hurtinokkihura, Awuropu kiironni 2019 Vaalenshiyu bocu maraatoone jeeffissu gedensaanni mannu irkiseennase fayyimmate uurrinsha geeshsha iillitino. Hattenne yannara, kiranchetenni irkisiidhanni xagisiidhara hadhinoti Awuropu gobbuwano fayyimmate mereershino dodanshote heewo agurtanno gede amaaltinose. Ikkollana, jawaantesenni woleho lawishsha ikka dandiitini Atileeticho Tigisti kayinni, xissotenni hurte albi jawaantesewa higge cee' mitukkinni loosse xawu dodansho heewonni atileetiksete widira higa dandiitino.

Seeda yannara xisso xagisiidhanni keeshshitu gedensaanni hurte, umi maraatoone Saudi Arebiyaha heewisantinoti atileeticho, hattenne yannara borreessiissino 2:34:01 ikkitanno

saateeti. Sai diro qole konne Berliinete Maraatoonera 2:15:37 ikkitino yannanni dodde heewote riikeerdenna kalqennita sayikkita doorantino wiinamu saate borreessiisa dandiitino. Atileeticho e'ino saate alba nooseha 19 xiqqeessa woyyeessa dandiitino daafira xeertinyunni nooseha albilichote hexxo warri asse caakkeessinoho. Diru gedensaanni qole heewisantinohu Berliinete Maraatoonera noose saate giddo 4 xiqqeessa woyyeessatenni 2:11:53 ikkino saatenni kalqete riikoode angasera ceesidhino.

Atileetichote jawaante luphi asse leellishannohu xeertinyunni balanxe amandoonni riikoode 3 xeqqeessinni balaxxe eatenni ikkana, labballu gede wiinamu saate borreessa dandiinannikki seenu maraatoonera 2 saatenna 10 xiqqeessi woroonni ikkitino saatenni ea dandiinanni yaannoha leellishshino. Ikkinohura, Atileetichote dhagge soorritanno qelle hattono shotu garinni dodate mixi' nannikki maraatonete heewo aana Kalqete umi atileeticho ikkatinohura doorshu giddonno umita ikkate fultanno yine agarranni.

Wole widoonni Kalqete Atileetikse Shampiyoonira 10 kumi meetire xeertinyira Culqu meedaaliya goowaho wodhitinoti hattono 5 kumi meetire riikoordete ama Atileeticho Gudaafi Tseggayeti konni doorshi aana doorshaho karsanturono, afidhino huuro kayinni jeefote ontu atileetooti mereero ikkitanno gede didandiisiisino.

Boohaarsha

Laooshshu babbadooshshira godowa hala' lino!

Abbebech Maatewoos

Mittu wedellichi geerchu mittunniwa mare togo yii."Heeshsho rosiissinohehu jawu rosichikki maati?" yaatenni xa'manno. Geerchuno shiima geeshsha hedinohu gede ikke, togo yaanno. "Ati xa'mattoe gedeere hasaawa aneno dibaxisinoe, kayinni sao xa'miremmohe, giwise nooe" yaannosi. Beettuno qole xa'misi."Mooticha'ya qarru noonni?" yaatenni. Geerchuno togo yee dawari."Saa'ya foo'litanni/kaxxantanni 20 saate aleenni keeshshitino. Qallo keeshshasenni, reyitanoe yee masoommo" yiisi.

Beettuno jawaachishanni; "Mittore assa noohe, mali". Tenne giddo geerchuno masillaawe. "Togoo coyira egenno dinoe. Wolqiweelo geerchooti, asse afeemmori dino. Ikkollana kayiinni miteekkine manna amaa'linummoro, mararsitannota saa'ya reyotenni gatisa dandiineemmo. Gatineemmoha dilawinohe?" yaatenni xa'mannose. Beettuno umo milli assi, geerchuno ledanni. "Hanni doogote eela higge milli yite soqqamie. Doogote mitu manni ledo xaadattona. Hanni shoolu manni geeshsha hasaawise hedonsa

gamba assattona. Reyitanni noo saa'ya daafira hedonsa maatiro afa noonke" yee soqqannosi.

Beettuno wiiname fule, mitte saate giddo higge dayi. Geerchoho togo yee kuli. "Shoolu manniwiinni xa'me amaalensa afoommo... Umi manchi, jawaatte saadate xagisaano abbite; saa dare siito haaranno gede assi. Layinkihu, saate yanna agarise kalaqamu garinni qaltona,

xagisaano abba gara dikkitino. Sayikkihu, saa konni garinni callanka reyitaraatina, gorrite maala hiri. Shoolkihi, anga worte siito goshooshatenni, saate kaa'lo assite qalshiishi" yitanno.

Geerchu togo yii. "Danchatena, hattono dikkanno, duuchunku hedo lowota baxxitino. Hiittenne hayyo harunsa nooero ate hedo kulie?" yii. Beettuno shiima geeshsha hede togo yii. "Maleemmorenni

hoogoommo. Duuchunku amaale babbaxxitinote." yiisi.

Geerchuno muushshi yii. Beettoho qote angatenni baffi asse. "Heeshsho'ya rosicho xa'mittoe yaannara anino yeemmore hawoommo. Rosicho'ya kulantenni, Ati umikki heeshshote rosicho la"atto gede assoommohe. Konnirano, saa'ya kaxxantinoha ikkironna, kaa'lo hasiissusero yee hedummo. Mannu heeshshosi rosicho odeessano yannara, meu danihu hedote badooshshi nooro afatto gede hayyo abboommohe. Heeshsho'ya diri giddo afiroommohu jawu rosichi, batinyu manni, mittunna lawanno coy aana aanno hedo lowo geeshsha xaaddannokkita ikkaseeti.

Duuchunkura coyibba la'neemmoti uminke laoshshi noonke. Wolu manni hedo ninketewiinni baxxitinohura, hatte lao kaphoho woy digaraho yaa didandiineemmo. Koffi yaano dihasiissanno, sumuu yaa hoongemmohe, woloote hedo ninkete ledo labbannota ikka hooggannaatilla. Hedonsanna hedonke mimmito lawa hooguro, godowa hala'la noonke, hedonsa ayirrisa hasiissanno.